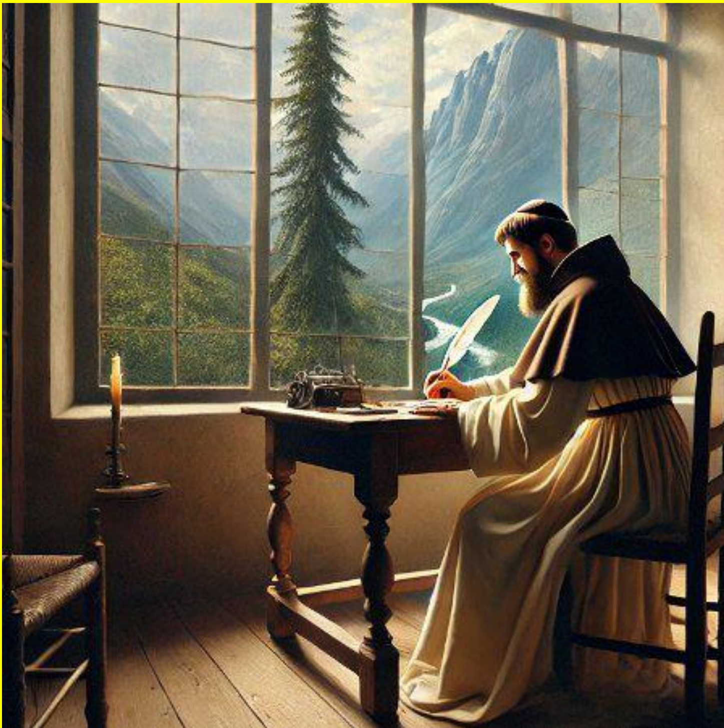
Historie van Blanca (Murcia) Expulsie en Herbevolking (1610-1613)

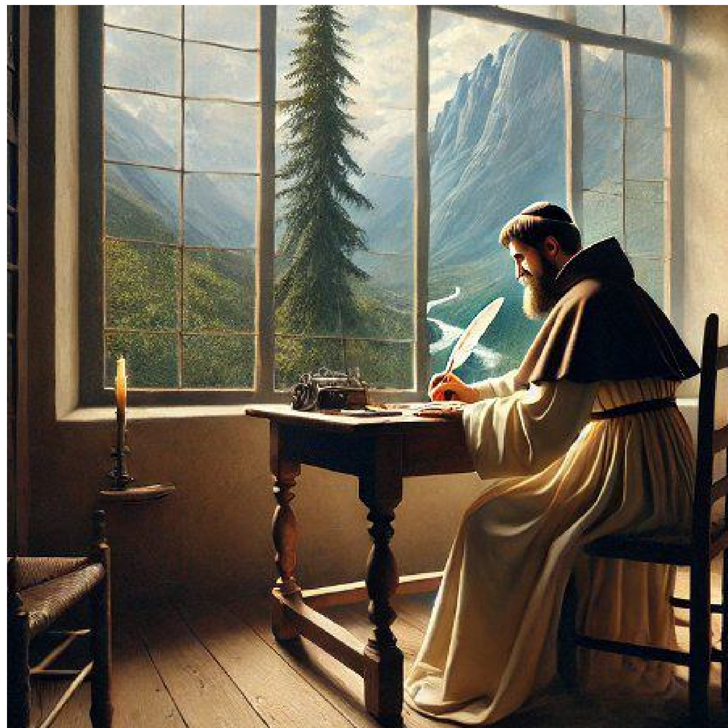
Het Verslag van Pater Pereda

2024

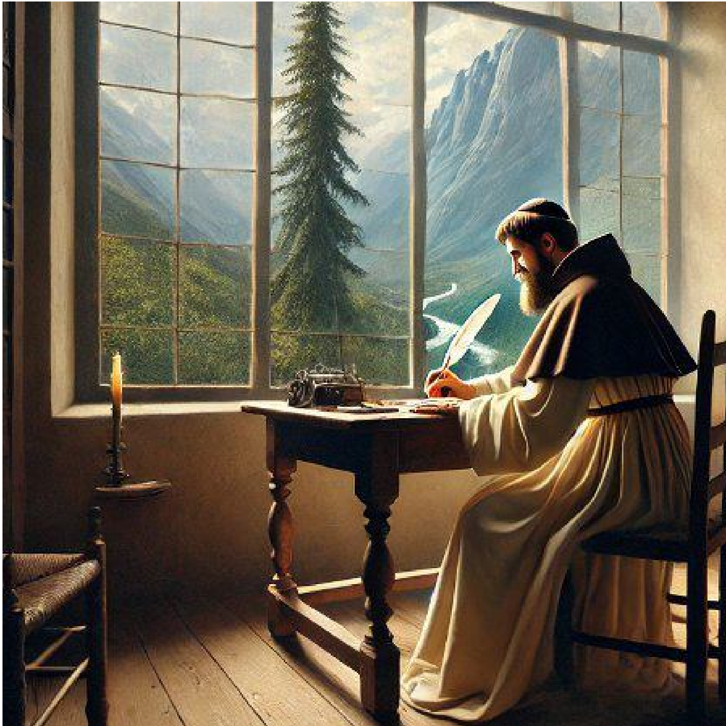
Studie, compilatie en notities van Govert Westerveld

Historie van Blanca (Murcia) Expulsie en Herbevolking (1610-1613)
Het verslag van Pater Pereda

2024
Studie, compilatie en notities van
Govert Westerveld

Historie van Blanca (Murcia) Expulsie en Herbevolking (1610-1613)
Het verslag van Pater Pereda

2024

Studie, compilatie en notities van Govert Westerveld

Historie van Blanca (Murcia). Expulsie en Herbevolking (1610-1613). Het verslag van Pater Pereda. Studie, compilatie en notities van Govert Westerveld.

© Govert Westerveld
Officiële kroniekschrijver van Blanca (2002-1919)
Hispanist bij de Internationale Vereniging van Hispanisten
Officiële historicus van de Wereldfederatie van het Damspel (FMJD)

Hard cover (Lulu.com) - eBook: without ISBN

Toewijding

Ik draag dit werk op aan

Juan Bartolomé Romero Díaz,

Paleograaf van de stad Murcia.

Voorwoord

Het pittoreske dorp Blanca, gelegen in het hart van het Valle de Ricote, herbergt een geschiedenis die even rijk als intrigerend is. Rond 1300 stond Blanca met zijn kasteel op gelijke voet met prominente steden zoals Alicante en Cartagena. Hoewel de tijden zijn veranderd en de rol van het dorp in de regio minder prominent is geworden, blijft het een symbolische getuige van een tijd waarin kleine gemeenschappen zelfvoorzienend en veerkrachtig waren.

In het begin van de 17e eeuw telde Blanca ongeveer 1000 inwoners, een opmerkelijk aantal gezien de omvang van het dorp. Deze bewoners wisten, dankzij de vruchtbare akkers langs de rivier de Segura, volledig in hun eigen behoeften te voorzien. De rivier was niet alleen een bron van leven, maar ook een symbool van de veerkracht en de vastberadenheid van de gemeenschap. Ondanks externe invloeden die het dorp bedreigden, slaagde Blanca erin zijn kernwaarden te behouden, grotendeels dankzij de sterke onderlinge banden binnen de gemeenschap. Familierelaties speelden hierin een cruciale rol; de woorden "pariente", "prima" en "primo" waren niet alleen begroetingen, maar een dagelijkse herinnering aan de solidariteit die de bewoners samenhield.

Zoals vaak het geval is met kleine gemeenschappen, heeft Blanca door de eeuwen heen te maken gehad met invloeden van buitenaf die het rustige dorpsleven trachtten te verstoren. Deze externe krachten, variërend van politieke inmenging tot sociale veranderingen, legden een zware druk op de traditionele manier van leven. Toch wisten de inwoners van Blanca deze stormen te doorstaan, geholpen door hun diepgewortelde gemeenschapszin en een gedeeld gevoel van identiteit.

Het verhaal van Blanca bereikt een dramatisch hoogtepunt in 1613, tijdens de periode van de morisco-expulsie. Deze gebeurtenis, die veel dorpen in het zuiden van Spanje trof, dwong de moriscos – afstammelingen van de islamitische bevolking die eerder was bekeerd tot het christendom – hun thuis te verlaten. De bewoners van Blanca ondergingen dit lot met pijn en verdriet, maar hun veerkracht bleek onwankelbaar.

Hoewel velen het dorp verlieten en zich vestigden in andere delen van Murcia of het Valle de Ricote, bleef Blanca altijd in hun hart. Tijdens de morisco-expulsie van 1613 werden talloze inwoners gedwongen op schepen naar verre bestemmingen zoals Italië of Algerije te vertrekken. Toch slaagden sommigen erin terug te keren, ondanks de enorme risico's die hiermee gepaard gingen. Hun terugkeer, vaak in stilte en met behulp van verwanten of sympathisanten, getuigt van hun onverbrekelijke band met hun geboortegrond.

In de decennia van de jaren 1620 en 1630 keerden vele blanqueños en hun nakomelingen geleidelijk terug om hun eigendommen op te eisen en de band met Blanca te herstellen. Deze beweging getuigt van de diepe emotionele en spirituele verbondenheid die de mensen van Blanca altijd met hun geboortegrond hebben gevoeld.

De geschiedenis van Blanca is niet alleen een verzameling feiten en data; het is een verhaal dat de essentie van het menselijk bestaan belicht. Het herinnert ons aan de broosheid van het leven, maar ook aan de kracht van gedeelde waarden zoals vriendschap, liefde en geloof. In een tijd waarin materialisme en externe invloeden de boventoon voeren, biedt Blanca een les in eenvoud en verbondenheid.

Het dorp heeft altijd te kampen gehad met uitdagingen van buitenaf, maar de ware bedreiging lijkt tegenwoordig te komen van de teloorgang van gemeenschapszin. Moderne technologie en globalisering hebben een wereld gecreëerd waarin mensen steeds meer op zichzelf gericht zijn. Wat ooit een vanzelfsprekend onderdeel van het dagelijks leven was – het koesteren van relaties en het bouwen van een gemeenschap – is nu vaak ondergeschikt aan individuele ambities en materiële zorgen.

Blanca’s geschiedenis is een schatkamer vol lessen voor de moderne tijd. Het toont aan dat veerkracht en samenwerking essentieel zijn om te overleven in tijden van tegenspoed. Daarnaast benadrukt het hoe belangrijk het is om een eigen geschiedenis te kennen en te respecteren. Onderzoek naar het verleden onthult niet alleen hoe gemeenschappen zoals Blanca hebben standgehouden, maar biedt ook inzichten die ons kunnen helpen een meer verlichte toekomst te creëren.

De verhalen van de morisco's, de sterke gemeenschapsbanden en de terugkeer van de inwoners decennia later herinneren ons eraan hoe belangrijk het is om verbonden te blijven met haar wortels. Ze laten zien dat, hoewel tijden veranderen, de waarden die een gemeenschap bij elkaar houden tijdloos zijn.

Vandaag de dag is Blanca een dorp dat balanceert tussen traditie en moderniteit. Terwijl externe invloeden sterker worden en de wereld om ons heen voortdurend verandert, blijft het een baken van authenticiteit en cultureel erfgoed. De woorden van een oud gezegde uit het dorp – "Waarheid slaapt, verraad heerst, rechtvaardigheid ontbreekt en leugen regeert" – klinken door als een waarschuwing, maar ook als een aansporing om te blijven streven naar eerlijkheid en gerechtigheid.

De oorspronkelijke tekst van Padre Pereda, een waardevolle vondst van de officiële kroniekschrijver van Abarán, is geschreven in het Spaans van 1612 en weerspiegelt de taal en stijl van die tijd. Om de inhoud toegankelijker te maken, is deze tekst in dit boek eerst bewerkt en vertaald naar modern Spaans. In de Spaanse uitgave wordt aan de linkerzijde de originele tekst weergegeven en aan de rechterzijde de hedendaagse versie, om het lezen te vergemakkelijken en vertalingen naar andere talen mogelijk te maken. Deze aanpak biedt de lezer niet alleen een diepgaander begrip van het werk, maar draagt ook bij aan het behoud van de historische authenticiteit.

Kortom, de geschiedenis van Blanca is een herinnering aan de kracht van kleine gemeenschappen en de blijvende waarde van menselijke verbondenheid. Het is een verhaal dat ons niet alleen uitnodigt om het verleden te begrijpen, maar ook om na te denken over hoe we onze eigen gemeenschappen in de toekomst willen vormgeven. Blanca herinnert ons eraan dat echte kracht niet ligt in aantallen of rijkdom, maar in de onverwoestbare banden van solidariteit en gedeelde waarden.

Govert Westerveld

INHOUD

1 INLEIDING

1.1 De misplaatste term "Moriscos"

De misplaatste term "Moriscos" en de ware identiteit van de bewoners van Blanca en de Ricote Vallei

In dit boek zult u regelmatig de term "Moriscos" tegenkomen. Echter, wanneer het gaat om de inwoners van Blanca en de andere dorpen in de Ricote Vallei, is deze term niet alleen onjuist, maar zelfs volledig misplaatst. De regering van Filips III ging destijds gemakshalve ervan uit dat alle moslims die in Spanje leefden, simpelweg nieuwe christenen (Morisken) waren, zonder rekening te houden met de specifieke historische en wettelijke context. De werkelijkheid was echter veel genuanceerder.

De bewoners van de Ricote Vallei, ook wel mudejars genoemd, hadden zich al in 1501 vrijwillig tot het christendom bekeerd. Dit betekende dat zij volgens de wet "oude christenen" waren, een status die duidelijk blijkt uit de documenten aan het einde van dit boek. Pas daarna, toen de Katholieke Koningen besloten tot een verplichte doop voor alle overgebleven moslims, ontstond de categorie "nieuwe christenen." De term "Morisken" kwam voort uit deze latere groep van bekeerde moslims, maar gold dus niet voor de mudejars van de Ricote Vallei, die deze overgang al eerder hadden gemaakt op vrijwillige basis.

De wortels van de mudejars in Blanca en de Ricote Vallei

De mudejars van Blanca en de omliggende dorpen woonden al sinds de 12e eeuw in dit gebied. Spanje was hun vaderland, niet slechts een toevluchtsoord. Toch werd deze historische band genegeerd, en de

term “Morisken” (moriscos) – die nooit in de doopregisters van Blanca tussen 1565 en 1613 voorkomt – werd een onmenselijke uitvinding van ambtenaren die zich meer interesseerden in het economische voordeel dan in het welzijn van de lokale bevolking. Het is geen toeval dat de hertog van Lerma, een van de machtigste mannen van zijn tijd, een aanzienlijke winst opstreek uit de verkoop van de bezittingen van deze zogenaamde “Morisken.” Zijn handelen droeg bij aan zijn reputatie als een van de meest corrupte figuren in de Spaanse geschiedenis.

Hoewel ikzelf en andere auteurs soms de termen “mudejars” en “Morisken” door elkaar gebruiken – zoals gebruikelijk in de meeste geschiedenisboeken – is de waarheid toch anders. De moslims uit de Ricote Vallei waren geen “Morisken,” maar oude christenen (Mudejars) met dezelfde rechten als elke andere Spaanse burger. Dat deze rechten werden genegeerd, blijft een schrijnend voorbeeld van de onrechtvaardigheid van die tijd.

Een diepgaand onderzoek naar de uitwijzing

De kerk en verschillende andere instanties hebben alles in het werk gesteld om deze onrechtvaardige uitwijzing te voorkomen. Dankzij hun inspanningen konden veel inwoners van de Ricote Vallei blijven, ondanks de officiële decreten. Toch werd ongeveer 25% van de bevolking gedwongen per schip te vertrekken naar Italië of andere landen. Daarnaast verlieten rond 1610 andere familieleden Blanca om zich elders te vestigen. Hierdoor bleef slechts een fractie van de oorspronkelijke 1.000 inwoners achter, met uiteindelijk slechts 200 bewoners in het dorp. Dit betekent dat maar liefst 80% van de bevolking verdween, een uitzonderlijk hoog percentage voor die tijd, wat diep familieleed veroorzaakte. Dorpen zoals

Blanca waren in die periode hechte gemeenschappen, met sterke familiebanden die door de uitwijzing op wrede wijze werden doorgesneden.

Vijf lange jaren

Ik heb vijf jaar van mijn leven gewijd aan het bestuderen van de uitwijzing van de moslims uit Blanca. Gedurende dit onderzoek kreeg ik waardevolle hulp van onder meer Juan Bartolomé Romero Díaz uit Murcia, die mij vele transcripties van officiële documenten overhandigde, en van Ángel Ríos Martínez, de officiële kroniekschrijver van Blanca. Emilio Palazón Cano uit Blanca gaf mij toegang tot doop- en trouwregisters uit die periode, terwijl priester Jesús Ruiz Gómez mij op alle mogelijke manieren bijstond. Het was werkelijk een wonder dat Blanca nog steeds over zoveel oude documenten en registers beschikte, bewaard in een eenvoudige houten kast. Gelukkig werd dankzij de inzet van de kroniekschrijver Ríos Martínez meteen een brandvrije ijzeren kast geregeld om dit erfgoed te beschermen.

Een netwerk van kennis en samenwerking

Tussen 1997 en 2002 had ik wekelijks contact met professor Juan Torres Fontes, een van de meest gerenommeerde historici in Murcia. Zijn diepgaande kennis van oude documenten en zijn jarenlange ervaring waren van onschatbare waarde voor mijn werk. Daarnaast had ik de medewerking van talloze andere deskundigen, wat resulteerde in een monumentaal boek[1] van meer dan 1000 pagina's. Dit

---

[1] WESTERVELD, Govert (2002). *Blanca, "El Ricote" de Don Quijote*. Expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España. Años 1613-1654.

werk, met een voorwoord van de Morisk-expert professor Marqués Villanueva van de Harvard University, is de basis voor het boek dat u nu in handen heeft.

De opzet van dit boek

Het huidige boek is geen uitgebreide samenvatting van mijn eerdere werk van 2002, maar eerder een zorgvuldige selectie van enkele kernpunten en bevindingen daaruit. Mijn doel was niet om een verkorte versie van het oorspronkelijke boek te maken, maar om specifieke aspecten van de geschiedenis van Blanca en de Ricote Vallei toegankelijker te presenteren. Deze selectie biedt de lezer een beknopt overzicht van de meest relevante thema's, waarbij de nadruk ligt op het belichten van de unieke historische situatie en de werkelijke identiteit van de inwoners van de Ricote Vallei.

2 ANTECEDENTEN

2.1 Prelude tot de exile van de Moriscos.

De jaren voorafgaand aan de ballingschap van de Moriscos uit de Vallei van Ricote.

Met de verovering van Granada door de Katholieke Koningen in januari 1492 begon de daadwerkelijke aftakeling van de islamitische aanwezigheid op het Iberisch schiereiland. De ruim honderd jaar die verstreken tussen het einde van de Reconquista en de beslissing van Filips III om de Moriscos – voormalige moslims die zich tot het christendom hadden bekeerd – uit te zetten, markeren een reeks gebeurtenissen die, in het politieke en mentale klimaat van die tijd, nauwelijks een ander einde hadden kunnen kennen. Het uitzettingsbevel trof duizenden afstammelingen van moslims die sinds hun aankomst in 711 het schiereiland hadden bevolkt.

De overgave van Granada in 1492
(Schilderij door Francisco Pradilla, 1881)

In oktober 1493 moesten de laatste Nasridische koning, Boabdil, samen met zijn moeder Fátima, zijn familie en enkele vertrouwelingen, het Iberisch schiereiland verlaten. Ze vertrokken via de haven van Adra naar Afrika, naar verluidt door een verraad van de Castiliaanse autoriteiten. Boabdil's geliefde, Morayma, overleed vlak voor hun vertrek, waardoor zijn ballingschap des te ondraaglijker werd. Na deze gebeurtenissen dwongen de Katholieke Koningen de moslims zich te laten dopen, met als doel hen tot goede christenen te maken.

De Katholieke Koningen

Omdat de gewenste mate van christelijke assimilatie uitbleef, begon de optie van uitzetting steeds meer aanhang te vinden. In 1582 besloot de Staatsraad dat assimilatie onmogelijk was en dat uitzetting de enige oplossing was. Dit besluit werd echter vertraagd door economische, militaire en politieke overwegingen. Pas onder het vredige bewind van Filips III kon de uiteindelijke uitzetting van de Morisken plaatsvinden.

Na de val van het Nasridische koninkrijk en de vervolgingen tegen moslims, trachtte een groep Morisken zich als "oude Castilianen" te laten erkennen in een samenleving die hen, samen met joden en bekeerlingen, marginaliseerde.

Zo vond op 15 maart 1595 Sebastián López, een schatzoeker uit Jaén, in een grot op de hellingen van Valparaíso een loden plaat met een inscriptie in het Latijn. Deze luidde: "Verbrand lichaam van de heilige Mestión, martelaar. Hij werd gemarteld tijdens het rijk van Nero." Na melding van de vondst aan de aartsbisschop van Granada, Pedro de Castro y Quiñones, volgden er meer ontdekkingen. Enkele dagen later werd een tweede loden plaat gevonden met de grafsteen van de heilige Hiscio, een leerling van de apostel Jakobus.

Morayma, lamentándose

De aartsbisschop gaf opdracht tot verdere opgravingen. Al snel werden botten, een schedel en een eerste boek gevonden, De Fundamentum Ecclesiae. Dit boek was rond van vorm, zo groot als een hostie, en bestond uit vijf bladzijden aan beide zijden beschreven met nauwelijks leesbare tekens en punten. In de daaropvolgende dagen en jaren, tot 1599, verschenen nog meer loden platen. Deze onthulden voor het eerst concrete informatie over de heilige Cecilio, een martelaar uit Granada die samen met twaalf metgezellen door de Romeinen werd gedood.

Don Pedro de Castro y Quiñones verklaarde de authenticiteit van de relieken van de Sacro-Monte.
(Gravure van F. Hielan voor de "Historia" van J. Antolínez).

De Kerk ontving deze relieken met groot enthousiasme, wat in die tijd veel opschudding veroorzaakte. Tijdens een synode werd erkend dat de relieken toebehoorden aan discipelen van de apostelen die in het oude Ilíberis waren gemarteld op bevel van keizer Nero. Hiermee konden de cristianos viejos (oude christenen) hun heden verbinden met

een ver verleden, na acht eeuwen islamitische overheersing.

De moren, of Morisken, zagen hierin een kans om hun uitzetting te voorkomen door te claimen dat zij afstamden van deze martelaren. Met andere woorden, een morisk kon bewijzen dat hij net zo "oud" was als een castellano viejo door te stellen dat hij een afstammeling was van San Cecilio en de andere martelaren uit de Romeinse tijd. Volgens deze interpretatie zouden hun voorouders tijdens de islamitische overheersing de islam hebben aangenomen en met de christelijke herovering weer zijn teruggekeerd naar het christendom.

Deze loden boeken, die indien authentiek veel doctrines over veroveringen en uitzettingen op losse schroeven zouden hebben gezet, werden in 1631 naar Madrid overgebracht en in 1642 naar Rome gestuurd voor onderzoek. In 1682 verklaarde paus Innocentius XI ze vals en ketters. Daarna raakten de boeken in de vergetelheid totdat ze in juni 2000 door het Vaticaan aan Granada werden teruggegeven voor studie en tentoonstelling[2].

Aartsbisschop Pedro de Castro y Quiñones verdedigde vanaf het begin hartstochtelijk de echtheid van de ontdekkingen. Daarentegen uitten de pauselijke nuntius en de Heilige Stoel, op aangeven van pater Ignacio de las Casas, S.J., ernstige twijfels over de authenticiteit van de vondsten. De nuntius gaf opdracht om verering van deze relieken te verbieden.

---

[2] POZO, GABRIEL (2001). Diario IDEAL de Granada. 18 de junio de 2000. De boeken, bestaande uit 18 delen die vervaardigd zijn met 233 loden platen waarin de teksten gegraveerd zijn, werden door kardinaal Joseph Ratzinger, prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer (voorheen de Heilige Officie), overhandigd aan de aartsbisschop van Granada, Antonio Cañizares Llovet, in het hoofdkwartier van dit Vaticaanse orgaan.

Voor dit dilemma koos paus Clemens VIII een voorzichtige en bemiddelende aanpak. Overeenkomstig de voorschriften van het Concilie van Trente liet hij het oordeel over de relieken aan de aartsbisschop, maar hij gaf ook expliciet aan dat het proces rond de boeken apart moest worden gehouden en hun authenticiteit niet mocht worden aangenomen. Clemens VIII schreef persoonlijk:
"De kardinaal Baronius[3] heeft ze (de boeken in de naar Rome gezonden versie) gezien en beschouwt ze als een fabel. Laat de nuntius alle mogelijke stappen ondernemen om de originelen van de aartsbisschop terug te krijgen en naar Rome te sturen; hier kunnen ze gemakkelijk worden vertaald.

Toen het Vaticaan in 1682 ingreep via een bul van paus Innocentius XI, bijna een eeuw na de vondst, deed het dat met grote diplomatie. Het wist slim het gewenste te behouden en het ongewenste af te wijzen. Het verbood verdere geschriften over het onderwerp en verklaarde dat de teksten die beweerden dat de heiligen Arabieren waren, vals waren. Tegelijkertijd werden de relieken die samen met deze teksten waren gevonden, wel als authentiek bestempeld. Zo wist het Vaticaan zich handig te ontdoen van de ongewenste associatie met het 'vijandige volk' en tegelijkertijd de legitimiteit van het drukbezochte en welvarende Sacromonte-heiligdom te behouden.

In het Archeologisch Museum worden momenteel 73 loden platen bewaard, gegraveerd aan het eind van de 16e eeuw door Alberto Fernández in opdracht van de aartsbisschop van Granada, Pedro de Castro. Hij wilde ervoor zorgen dat er een kopie van de Libros Plúmbeos in Granada bleef voordat de originelen naar Rome werden gestuurd.

---

[3] MARTINEZ MEDINA, FRANCISCO JAVIER (1998). El sacromonte de Granada, un intento de reinculturación entre la guerra de los moriscos y su definitiva expulsión.

Vanaf het begin van de 16e eeuw verspreidde zich in heel Spanje een populair wantrouwen[4] jegens de Morisk-gemeenschap, die als ijverig en gierig werd beschouwd. Deze minderheid, vaak omschreven als 'ware christenen van de mond, maar niet van het hart', werd uiteindelijk in 1609 uit Spanje verdreven, te beginnen in Valencia. Vervolgens was het de beurt van de Moren uit de Ricote-vallei, die werden gezien als 'echte Moren' vanwege hun islamitische overtuigingen en nauwe banden met de Moren uit Granada en Valencia.

De Koning Philipe III

Volgens historicus Domínguez Ortiz kon de uitzetting van de Morisckrn worden gerechtvaardigd op religieuze gronden of vanwege militaire veiligheid.

---

4 ABAD MERINO, MERCEDES/JIMÉNEZ ALCÁZAR, JUAN FRANCISCO (2001). "Ítem si sabe...: el testigo morisco en los pleitos civiles castellanos". En: Carlos V: Los moriscos y el Islam, Alicante: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, Universidad de Alicante, págs. 27-38.

Het was echter geen uiting van een breedgedragen volkswens. In tegenstelling tot de uitgesproken haat tegen de Joden, die leidde tot gewelddadige uitbarstingen, was de houding tegenover de Morisken meer gekenmerkt door wantrouwen tegenover een gesloten gemeenschap die er niet in slaagde volledig te integreren.

De verbanning werd besloten in de hoogste kringen en niet geëist door enige publieke opinie. Het was daarom geen uiting van fanatisme of intolerantie van het Spaanse volk, maar een regeringsmaatregel. Later, na de dood van Filips III, werd dit besluit bekritiseerd. Waarschijnlijk zou zijn opvolger, Filips IV, vanwege zowel politieke overwegingen als zijn gematigde karakter, deze maatregel nooit hebben genomen.

De notulen van de beraadslagingen van de Raad van State, die ongepubliceerd worden bewaard in Simancas, tonen aan dat niet de kerkelijke autoriteiten aandrongen op de uitzetting, maar de militaire leiding. Zij waren bezorgd over het elimineren van potentiële samenwerkingsverbanden met de Turken aan de kwetsbare zuidoostkust van het Iberisch Schiereiland[5].

Aan het einde van 1601 en in 1602 verwees de aartsbisschop van Valencia, don Juan de Ribera, in twee memoria's gericht aan Filips III, naar de beperkte resultaten van het onderwijzen van de Morisken. In zijn tweede memoria deelde hij de Morisken op in twee groepen: vrije burgers en vazallen, waarbij hij pleitte voor de uitzetting van beide groepen. In Valencia leverde dit voorstel echter meer moeilijkheden op. De baronnen verzetten zich

[5] DOMINGUEZ ORTIZ, ANTONIO (1959). Actitud tolerante ante moriscos residentes en el valle de Ricote en 1634. Miscelánea de Estudios árabes y hebreos, Granada. Volumen VIII-I, pp. 55-65.

tegen deze maatregel omdat de meeste Morisken als vazallen van lokale heren leefden en vooral werkten in de landbouw. Hun uitzetting zou de economische belangen van de adel rechtstreeks aantasten[6].

De Hertog van Lerma

In 1606 vaardigde paus Paulus V een decreet uit aan de aartsbisschop van Valencia, waarin hij hem opdroeg om samen met de bisschoppen van Orihuela, Segorbe en Tortosa effectievere methoden te zoeken om de Morisken te bekeren. Filips III spoorde de prelaat ook aan om in deze richting stappen te ondernemen. Bij deze bisschoppen voegden zich een inquisiteur, de onderkoning en kapitein-generaal van Valencia, zes kerkelijke adviseurs en drie leken. Als

---

6 VINCENT, BERNARD (2001). "L'évangélisation des morisques: les missions de Bartolomé de los Ángeles". En: Carlos V: Los moriscos y el Islam, Alicante: Sociedad Estatal para la Conmemoración de los Centenarios de Felipe II y Carlos V, Universidad de Alicante, pp. 17-26.

secretaris van de raad werd de Valenciaanse priester, historicus en kroniekschrijver Gaspar Escolano aangesteld.

In de volgende jaren gingen de onderhandelingen over de Morisken door, met frequente bijeenkomsten om hun situatie te bespreken, zonder echter drastische beslissingen zoals de uitzetting te nemen. Na drie jaar van overleg zonder definitieve resultaten, leidde de volharding van aartsbisschop Ribera in een tweede memoria gericht aan de koning, evenals de overtuiging van de geldgever hertog van Lerma dat de Morisken geheimenlijk de berbers en Turken aanspoorden om Spanje aan te vallen, uiteindelijk tot een oplossing. De hertog van Lerma presenteerde koning Filips III — "een fysiek en moreel degeneraat uit zoveel bloedverwante huwelijken", volgens Richelieu — de noodzaak van de uitzetting. Hoewel kardinaal Richelieu dit advies als "barbaars" bestempelde, accepteerde koning Filips III, die werd beschreven als onbewogen en in handen van zijn favorieten, de aanbeveling.

De Paus Paulus V.

De paus, Paulus V, speelde een gematigde rol in dit proces, maar de invloed van de hertog van Lerma, die zijn macht verstevigde met steun van zijn oom, de markies van Denia, Bernardo Sandoval y Rojas (die in

1607 tot Groot-Inquisiteur werd benoemd), was doorslaggevend. Hoewel Lerma jaren eerder niet voor de uitzetting was, veranderde hij zijn standpunt tijdens de Raad van State op 30 januari 1608 en, met zijn stem, zette hij de balans in de richting van unanieme goedkeuring om de Morisken uit Spanje te verjagen.

Om de kerkelijke steun te waarborgen, gaf Filips III aan het einde van 1608 opdracht tot een bijeenkomst in Valencia, voorgezeten door de vice-koning, don Luis Carrillo de Toledo, markies van Caracena. Bij deze bijeenkomst waren onder anderen de bisschoppen van Orihuela, don José Balaguer; van Segorbe, don Feliciano de Figueroa; en van Tortosa aanwezig. De besprekingen gingen door tot maart 1609. Uiteindelijk stuurde de aartsbisschop van Valencia een "Relación" naar de koning die verschillende meningen verzamelde, hoewel zonder expliciet de uitzetting van de Morisken te noemen. De koning had echter al een duidelijke beslissing genomen en, zonder de juridische goedkeuring van de kerk, gaf hij het bevel om de uitzetting op aandringen van de hertog van Lerma te versnellen. De kwestie was al in geheim gevorderd, en tussen 22 en 24 september 1609 werd het algemene decreet voor de uitzetting van de Morisken van Valencia gepubliceerd, dat voorschreef dat alle Morisken zich binnen drie dagen moesten inschepen om naar Berbería te worden vervoerd.

Op 27 september gaf don Pedro de Toledo, generaal van de Spaanse galjoenen, het bevel om drie compagnieën van het Tercio van Lombardije en twee van het Tercio van Napels, in totaal 550 man, in te zetten in de Sierra de Espadán. Deze troepen stonden onder het commando van don Juan Maldonado,

inspecteur-generaal van alle galjoenen en de vloot van Zijne Majesteit[7].

El patriarca, Juan de Ribera.

Patriarch Juan de Ribera bleef niet achter en hield een opmerkelijke preek[8] in de kathedraal van Valencia, waarin hij God dankte voor de publicatie van het koninklijk decreet. Enkele van de woorden van de zalige in zijn toespraak luidden:

“Wat voor grotere eer kunnen we hebben in dit koninkrijk dan dat we allen, die hier wonen, trouw zijn aan God en aan de koning, zonder de aanwezigheid van deze ketters en verraders?”

---

[7] BLEDA, JAIME (1618). Corónica de la historia de España, p. 999.
[8] XIMÉNEZ, JUAN (1798). Vida del beato Juan de Ribera, Valencia.

“Wanneer deze uitzetting voorbij is, ben ik van plan, als God mijn leven schenkt, een rondgang te maken langs de plaatsen die ooit van de moren waren, en de grond van de kerken te kussen, om onze Heer te danken voor het zien van deze plek, vrij van de vreselijke onreinheid die ze hebben gehad zolang als deze mensen haar hebben betreden.”

Met al deze gebeurtenissen in gedachten, hadden de Morisken van Murcia en de Vallei van Ricote genoeg redenen om zich diep bezorgd te voelen en namen zij, zoals logisch, bepaalde maatregelen om te proberen de gevolgen van hun situatie te verlichten. Zo schreef de Raad van Murcia op 17 oktober 1609 een brief aan de koning waarin ze pleitten voor deze minderheid, met de verklaring dat de Morisken van Murcia goede christenen waren en beschouwd werden als afstammelingen van nieuwe christenen[9].

Het hielp echter niets[10] voor de Morisken van de Vallei van Ricote. In september 1609 boden zij zich, zoals altijd, aan de koning aan om deel uit te maken van een compagnie en het leger dat naar het Koninkrijk Valencia moest trekken om de opstand van de Morisken in die regio[11] te onderdrukken. De koning had echter al besloten om alle Morisken uit Spanje te verjagen en wilde geen hulp van hen aanvaarden.

Vanaf dit moment begon de tragedie voor een moriskenbevolking, verspreid over verschillende dorpen, die de schrijver Miguel de Cervantes Saavedra zo goed beschreef in zijn werk El Ricote.

---

9 GARCÍA ARENAL, MERCEDES (1996). Los Moriscos. Universidad de Granada. Granada. p. 261.

10 HERNÁNDEZ FRANCO, JUAN (1983). Aproximación a la Historia de la minoria Morisca en el Reino de Murcia durante la Edad Moderna (1501-1614). Anales de la Universidad de Murcia. Vol. XL, nº 3-4, pp. 80.

11 Archivo Municipal de Murcia, A.C. 1609, sesión 13.9.1609.

Deze Morisken, afstammelingen van de mudéjares die ervoor kozen om onder christelijk gezag te leven tijdens de Reconquista, stonden een ware vloek te wachten. Ze waren gemeenschappen die, na eeuwen van vreedzaam samenleven, volledig waren geïntegreerd en trouw aan de koning zonder enige beperking. In het geval van Blanca was hun religieus gedrag onberispelijk sinds 1563, en veel van de inwoners waren afstammelingen van de nieuwe christenen die zich in 1501 tot het katholicisme hadden bekeerd. Dit drama zou zich gedurende vier jaar uitstrekken voor het dorp van Blanca, van 1609 tot 13 december 1613. Laten we beschrijven wat er werkelijk gebeurde in die jaren.

Miguel de Cervantes Saavedra

Het was simpelweg een kwestie van tijd. Op 26 november 1609 waarschuwde koning Filips III de Raad van Murcia dat de Morisken in zijn gebied hun woonplaatsen niet mochten verlaten[12]. Slechts vier

[12] HERNÁNDEZ FRANCO, JUAN (1983). Aproximación a la Historia de la minoria Morisca en el Reino de Murcia durante la Edad Moderna (1501-1614). Anales de la Universidad de Murcia. Vol. XL, nº 3-4, p. 80.

maanden na hun aanbod om de koning te helpen, werd op 18 januari 1610 aan de bevolking verzameld in de beurs en op het plein van Santa Catalina in Murcia meegedeeld[13] dat alle Morisken uit de koninkrijken van Granada, Murcia en Andalusië, evenals die uit de stad Hornachos, binnen 30 dagen hun gebieden moesten verlaten.

Het is duidelijk dat deze aankondiging don Pedro de Toledo y Osorio, markies van Villafranca, lid van de Raad van State en generaal van de galjoenen van Spanje, die tussen 1581 en 1627 de encomienda van de Vallei van Ricote had geleid, niet goed zou zijn bevallen. Het is waarschijnlijk dat hij probeerde zijn invloed uit te oefenen om het uitzettingsbevel te stoppen. Aan de andere kant schreef de Adelantado van het koninkrijk aan de koning om te vragen of de mudéjares in het decreet moesten worden opgenomen. De Raad van Murcia[14] was ook niet tevreden met het idee van de uitzetting, omdat het verlies van hun belangrijkste arbeidskrachten, de granadinos, betekende. Daarom smeekten ze de koning om een aantal van hen te laten blijven voor de zijderupsenteelt.

Echter, de koning was al goed geïnformeerd over de situatie van de granadinos in Murcia, dankzij een brief van een karmelietermonnik, gedateerd 20 september 1609. In deze brief adviseerde de monnik om geen geloof te hechten aan de regenten en juraten van Murcia, aangezien hun rapporten misleidend waren. Volgens hem waren er voldoende oude christenen in La Mancha en Andalusië die die taken

---

[13] Archivo Municipal de Murcia, Caja 18, nº 50.
LISÓN HERNÁNDEZ, LUIS (1992). Mito y realidad en la expulsión de los mudéjares murcianos del valle de Ricote. En: Áreas, vol. 14, p. 146.

[14] CHACON JIMÉNEZ, FRANCISCO (1982). El problema de la convivencia. Granadinos, mudéjares y cristianos viejos en el reino de Murcia. 1609-1614. En: Melanges de la casa de Velazquez. Publié avec le concours du p. 115.

konden overnemen, en raadde hij de koning aan om met de bisschop[15] te overleggen.

Ten slotte verlieten de granadinos die in de regio Murcia woonden, de regio op vrijwillige basis via de haven van Cartagena, en werden de laatste uitbarstingen van de uitzetting eind april 1610 afgerond. In de Encomienda van de Vallei van Ricote had deze eerste uitzetting weinig impact, omdat de granadinos[16] daar in geringe aantallen aanwezig waren. In het specifieke geval van Blanca wordt een Luis Fernández genoemd. Don Luis Fajardo meldde op 16 april 1610 aan de koning dat de granadinos van Murcia[17] reeds vertrokken waren.

Gelukkig was de situatie in de Vallei van Ricote nog anders. Luis Fajardo, de commissaris verantwoordelijk voor de uitzetting, slaagde erin om de uitzetting van de Morisken in Murcia in april 1610 uit te stellen. Er is geen twijfel dat de kerkelijke autoriteiten en de gemeenteraad van Murcia hadden bijgedragen aan het afremmen van deze maatregel, al was het maar tijdelijk.

De Raad van Murcia probeerde een andere oplossing te vinden en stelde op 26 april 1610 voor om de Morisken te huisvesten in speciale wijken die voor dit doel waren opgezet. Echter, de koning bleef onbuigzaam in zijn besluit. Waar voorheen kerkelijke certificaten en oude privileges enige waarde hadden, trok de graaf van Salazar nu alle speciale

---

[15] JANER, FLORENCIO (1857). Condición social de los moriscos de España: causas de su expulsión y consecuencia que ésta produjo en el orden económico y político, Madrid. pp. 318-319

[16] LISÓN HERNÁNDEZ, LUIS (1992). Mito y realidad en la expulsión de los mudéjares murcianos del valle de Ricote. En: Áreas, vol. 14, p. 147

[17] CHACON JIMÉNEZ, FRANCISCO (1982). El problema de la convivencia. Granadinos, mudéjares y cristianos viejos en el reino de Murcia. 1609-1614. En: Melanges de la casa de Velazquez. Publié avec le concours du C.N.R.S. Tome XVIII/1. pág. 120

vergunningen in door middel van koninklijke cédules, die werden verspreid via speciale commissarissen. Alles was perfect georganiseerd, en niemand zou kunnen ontsnappen aan het toekomstige verbanning.

Hoewel we niet precies weten wat er in het geval van Blanca gebeurde, is dit onderwerp uitgebreid bestudeerd in Abarán door José David Molina Templado. Volgens zijn onderzoek twijfelde de Raad van State over de vraag of de Morisken van de Vallei van Ricote in het decreet moesten worden opgenomen. Zonder rekening te houden met de bijzonderheden van deze groep, werd de corregidor van Murcia opgedragen om de nodige onderzoeken uit te voeren om hun manier van leven te achterhalen. De corregidor nodigde personen met kennis van de mudéjares uit, en onder ede namen zij hun verklaringen af over de religie en gewoonten van deze gemeenschap.

In deze verklaringen kreeg Abarán een bijzondere rol, aangezien verschillende getuigen langere tijd in de regio hadden doorgebracht. Onder hen was Fray Juan de Toro, die meer dan drieëntwintig jaar predikte tijdens de paasvieringen; Francisco Pérez de Tudela, een advocaat en regisseur van Murcia, die verklaarde bijna twee jaar in Abarán te hebben gewoond terwijl hij zijn aantekeningen ordende na het afronden van zijn rechtenstudie; en Francisco de Monreal, een andere regisseur, die zijn jeugd in de regio had doorgebracht terwijl zijn vader, een gerenommeerd schilder, het altaarstuk van de kerk van San Pablo had versierd.

Zowel deze directe getuigen als andere deelnemers spraken zich positief uit over de integratie van de morisken in de christelijke religie en gewoonten, waarbij ze aspecten uitlichtten die hun wens toonden om erkend te worden als cristianos viejos (oude christenen). Het verslag van de corregidor, gebaseerd

op deze verklaringen, was doorslaggevend voor de vrijstelling van de morisken van de Vallei van Ricote van het eerste uitzettingsbevel[18].

Zo stelden zowel de Raad van Theologen[19] als de Capitán General, Don Luis Fajardo[20], graaf van Salazar, voor om de uitzetting van de morisken uit Murcia uit te stellen. Het is mogelijk dat de Capitán General om strategische redenen wilde wachten, hoewel dit niet bevestigd kan worden. Feit is dat de graaf zelf besloot de informatie die de corregidor had verstrekt persoonlijk te verifiëren. Daarom bezocht hij Blanca op Driekoningen 1611. In een rapport vermeldde hij dat hij de morisken met devotie naar de kerk zag gaan, hoewel hij vermoedde dat ze hun ware gevoelens verborgen. Daarnaast beschouwde hij Blanca, Ojós, Abarán en Ricote als de vier meest problematische plekken van de zes die deel uitmaakten van de Encomienda van Ricote. Volgens hem hielden de morisken daar verdacht gedrag aan, zoals het vermijden van varkensvlees en het behoud van hun oude kleding en gewoonten[21].

---

[18] MOLINA TEMPLANO, JOSÉ DAVID (1996). 1 Curso "Abarán: Acercamiento a una realidad", pp. 25-26.

[19] BORONAT Y BARRACHINA, PASCUAL (1901). Los moriscos españoles y su expulsión. Estudio histórico crítico, 2 vols. Valencia, II, p. 284.

[20] LAPEYRE, HENRI (1986). Geografía de la España morisca. Diputación Provincial de Valencia. p. 235.

[21] Archivo General de Simancas, Estado, legajo 229 - 9.1.1611
Don Luis Fajardo vermeldt in zijn verslag van 9 januari 1611, onder andere: "*Wat betreft het overige zie ik verwarring en dat men zich ten minste verzekerd voelt. Wat de vallei van Ricote, Archena, Socobos, Ceuti en Lorquí betreft, en vooral vier van de zes plaatsen in de encomienda van Ricote – te weten: Ojós, Blanca, Abarán en Ricote – zijn de meest problematische. Hoewel er ook enkele geestelijken onder hen waren, waren ze sterk verweven met de mensen uit Valencia en trouwden zij met elkaar. Ze eten geen varkensvlees; bewaren hun oude kleding en gewoonten; en het wordt publiekelijk gezegd dat sommige priesters hebben gemopperd dat zij hen nooit hun zonden toevertrouwen. Hoewel ik op Driekoningen in Blanca was en hen met devotie naar de kerk zag gaan, is dat het enige wat ik heb kunnen vaststellen. Ik heb de indruk dat zeer weinigen zijn veranderd van hun leven als moren binnen hun eigen vier muren, hoewel sommigen dit beter verborgen hielden dan anderen.* "

Enkele maanden later, op 26 april 1611, beschreef Don Luis Fajardo in een brief de Vallei van Ricote als een afgelegen en zeer versterkt gebied, gelegen tussen rotsen[22].

De beslissing om de morisken uit Murcia te verjagen werd genomen in de Raad van State op 30 juli 1611, maar de uitzetting bleef opgeschort totdat de volledige expatriëring van de granadinos was voltooid. Dit gebeurde niet uit medelijden, maar uit veiligheidsredenen, omdat men vreesde dat het koninkrijk overbevolkt zou raken door de moriscaanse minderheid en dat ze in opstand zouden kunnen komen[23]. Ondertussen werden er extra rapporten aangevraagd bij de Capitán General, Don Luis Fajardo.

Op 8 augustus 1611 gaf de koning[24] het bevel aan Don Luis Fajardo om de uitzetting van de resterende morisken in Murcia, inclusief die uit de Vallei van Ricote, voort te zetten. Het leek erop dat de morisken uit de Vallei Fajardo nog steeds zorgen baarden, want in een brief aan de koning op 15 augustus verklaarde hij dat de plekken in de Vallei van Ricote, evenals Archena, problemen konden opleveren tijdens de uitzetting. Hij legde uit dat de rivier in het gebied erg breed was en dat de weinige toegangen tot de vallei met een klein aantal mensen verdedigd konden worden. Bovendien waren de weinige cristianos viejos die er woonden doodsbang, omdat de morisken beweerden[25] dat ze, indien nodig, geen van hen in leven zouden laten en alles zouden verbranden voordat ze hun land verlieten.

---

[22] Archivo General de Simancas, Estado, legajo 235.

[23] HERNANDEZ FRANCO, JUAN (1981). Aproximación a la Historia de la minoría morisca en el Reino de Murcia durante la Edad Moderna (1501-1614). Anales de la Universidad de Murcia. Vol. XL, nº 3-4, pp. 80

[24] Archivo Municipal de Murcia - Almudi, Legajo 11, Nº 62

[25] LAPEYRE, HENRI (1986). Geografía de la España morisca. Diputación Provincial de Valencia. p. 237

Op 8 oktober 1611 ondertekende[26] Filips III het decreet dat de expeditie van de morisken uit de vallei van Ricote beval, als reactie op de ontvangen beschuldigingen en het feit dat andere morisken die al waren gedeporteerd, daar onderdak hadden gevonden. Dit edict[27] werd op 10 november 1611 officieel gepubliceerd in Murcia door Don Luis Fajardo, de kapitein-generaal van de Atlantische vloot. Hij had dit niet eerder kunnen doen omdat hij in Lorca verbleef en de opdracht met vertraging ontving. Het edict had een verwarrende formulering, wat Don Luis Fajardo op 11 november 1611 aan de koning meldde.

Luis Fajardo[28] kreeg een kwaadaardige opmerking van de aartsbisschop van Toledo, die hem tijdens de zitting van 20 augustus 1611 ten onrechte beschuldigde. De hertog van Infantado nam echter zijn verdediging op zich en merkte op dat het te laat was om de beschuldiging aan iemand anders te richten. Dit incident toont opnieuw de koppigheid van sommige kerkelijke autoriteiten aan.

De morisken van de vallei waren nu zeer bezorgd en wanhopig, maar gaven niet op. Ze zochten naar invloedrijke personen om een verzoekschrift aan de koning voor te leggen, waarin vooral om genade[29] werd gevraagd. De inhoud van dit verzoek wordt besproken in het hoofdstuk met documenten. Bovendien ontvingen ze grote steun van de burgerlijke en kerkelijke autoriteiten van Murcia, die

---

[26] LAPEYRE, HENRI (1986). Geografía de la España morisca. Diputación Provincial de Valencia. p. 237.

[27] Archivo General de Simancas, Estado, Legajo 165

[28] LAPEYRE, HENRI (1986). Geografía de la España morisca. Diputación Provincial de Valencia. p. 236. Según Lapeyre el cardenal de Toledo destacó el hecho de que Luis Fajardo, era tio del marqués de los Vélez, titular de la encomiendo del valle de Ricote, hecho que no hemos podido confirmar.

[29] Archivo Municipal de Murcia, Signatura 12-C-16

de expulsie-opdracht niet accepteerden en pleitten voor deze minderheid, die zich gedroeg en leefde als oude christenen.

Het is interessant om te begrijpen wat er werkelijk gebeurde tussen 1612 en 1614, aangezien de koning de uitzetting van de morisken meer dan twee jaar uitstelde, tot het einde van 1613 in Blanca. Het is ongetwijfeld zo dat de vallei van Ricote, en daarmee Blanca, kon rekenen op brede kerkelijke en burgerlijke steun. De gemeenteraad van Murcia deed alles wat mogelijk was om de uitzetting te voorkomen of te zoeken naar verstandiger oplossingen. Pas aan het einde, om de koning niet te verontrusten en kosten te vermijden, werkte men samen met het koninklijk huis, hoewel deze samenwerking waarschijnlijk meer gedwongen dan oprecht was. Uiteindelijk waren de inwoners van Blanca goede christenen, met wie de inquisitie bijna een halve eeuw geen problemen had.

De gemeenteraad van Murcia was verantwoordelijk voor de troepen die in de stad waren gestationeerd onder bevel van Don Luis Fajardo van november 1611 tot mei 1612, wat een zware klap betekende voor de economie van de inwoners en de gemeente van Murcia. In maart 1613 probeerde de gemeenteraad, op eigen kosten[30], de morisken uit de vallei te verdrijven, waarvan de diensten aan de koning werden aangeboden. Dit betekent dat de kerkelijke autoriteiten van Murcia alleen stonden in hun strijd om de morisken van de vallei van Ricote te steunen.

De koning voelde zich aan de ene kant onder druk gezet door de intoleranten in zijn Raad en aan de andere kant door de verzoeken die vanuit Murcia kwamen. Zo accepteerde hij het voorstel om een

---

[30] LISÓN HERNÁNDEZ, LUIS (1992). Mito y realidad en la expulsión de los mudéjares murcianos del valle de Ricote. En: Áreas, vol. 14, pág. 149.

dominicaan van het klooster van Santo Tomás de Ávila naar daar te sturen. De gekozen monnik was Juan de Pereda, een man van volledig vertrouwen van zijn biechtvader, pater Luis de Aliaga. Deze monnik reisde gedurende twee maanden (begin maart tot eind april 1612) door alle plaatsen met morisken in het koninkrijk, waarbij hij zowel voorstanders als tegenstanders van hun uitzetting interviewde en meningen vergeleek. Hij vergat niet om met de hoge kringen van de kerk in Murcia te spreken, inclusief de Heilige Inquisitie.

Pereda onderzocht ter plaatse de realiteit van de morisken van Blanca en bestudeerde de kennis en christelijke gewoonten van zowel kinderen en ouderen als mannen en vrouwen. Zijn werk, uitgevoerd in deze maanden in de verschillende steden van het koninkrijk Murcia, is van verbazingwekkende nauwkeurigheid en biedt veel informatie over de levenswijze en gewoonten van de morisken, evenals het leven in Blanca. Dankzij zijn werk weten we dat er acht eeuwige missen in Blanca waren en dat er broederschappen bestonden. Er waren echter nog steeds enkele inwoners die islamitische overtuigingen behielden, zoals de gewoonte om water onder het bed van de overledene te plaatsen, of degenen die weigerden spek te eten of wijn te drinken.

Aan de andere kant was Blanca niet vrij van kritiek vanwege het opvangen van de morisken uit Valencia[31] en de huwelijken van haar inwoners met morisken uit Valencia en Granada. Een priester die twaalf jaar actief was, mogelijk Luis Martínez, twijfelde eraan of

[31] Het ging waarschijnlijk om familieleden die in het dorp Granaja de Rocamora in het koninkrijk Valencia woonden, aangezien het niet mogelijk was om stambomen op te stellen van veel families die aan het eind van 1613 dezelfde achternamen hadden als de inwoners van Blanca.

de meeste morisken zich goed gingen belijden. Een andere priester – mogelijk Ginés Melgarejo – die er drie jaar werkte, ongeveer vijftien jaar geleden, merkte op dat hij niet tevreden was over het sacrament van de biecht. Blijkbaar had dit te maken met het feit dat een vijfde van de bevolking niet bijzonder vroom was, volgens het verslag van Pereda[32].

Als we ervan uitgaan dat in 1613 de bevolking van Blanca een hoog percentage oudere mensen omvatte, is het logisch te veronderstellen dat de ouderen niet dezelfde religieuze overtuigingen deelden als de jongeren. De jongere generatie had namelijk een veel betere christelijke opvoeding gekregen dan de oudere inwoners van Blanca, die in eerdere periodes leefden.

Fray Pereda vermeldde dat wanneer de moren van de Valle de Ricote om handelsredenen naar het Koninkrijk Valencia reisden, zij vaak verbleven in de huizen van morisken alfaquíes (islamitische geleerden). Daar gingen ze vriendschappelijk met hen om en begroetten hen op een moriscaanse manier: jongere mensen kusten de handen van de ouderen, terwijl de ouderen de handen van de jongeren aanraakten en vervolgens hun eigen hand kusten. Bovendien spraken de ouderen Arabisch en waren zij over het algemeen meer terughoudend en minder vroom dan de rest van de gemeenschap in de Valle. Dit leidde ertoe dat andere mudejars in de regio vaak zeiden[33]“: “*Die van Blanca hebben alles verpest.”*

Desalniettemin was het rapport van fray Pereda gunstig voor de moren van de Valle de Ricote, en hij sprak zich op deze manier uit tegenover de koning. Dit document is van groot belang om te begrijpen wat

---

32 Archivo General de Simancas, Estado, legajo 254f

33 GONZÁLEZ CASTAÑO, JUAN (1992). El informe de fray Juan de Pereda sobre los mudéjares murcianos en vísperas de la expulsión, año 1612. . En: Areas, vol. 14. pp. 222-235

er in die jaren in de Valle gebeurde. Volgens professor Francisco Chacón Jiménez concludeerde men uit deze gegevens dat Blanca tot de minst geïntegreerde moslimgemeenschappen behoorde. Blanca was de meest geïslamiseerde plaats in de regio Murcia en had de hoogste dichtheid van morisken in heel Spanje. In 1612 was het een dorp met een overheersende islamitische cultuur[34], wat werd bevorderd door de vrijwel afwezige aanwezigheid van christelijke families (slechts drie). Ondanks 369 jaar christendom in de Valle de Ricote diende het rapport van fray Pereda uiteindelijk alleen om de tragiek uit te stellen.

De mudejaren hadden machtige vijanden die niet rustten voordat ze hun doel hadden bereikt. Graaf van Salazar was een van hen. In zijn rapport van september 1612 trok hij de betrouwbaarheid van de gegevens van broeder Juan de Pereda in twijfel, met als argument dat deze religieuze tot dezelfde orde behoorde als het klooster met eigendommen in het gebied. De graaf vergiftigde de discussie verder door in zijn rapport te beweren dat de morisken uit de Vallei van Ricote meer contact hadden met Barbarije en als moslims vrijer hadden geleefd dan elders in Spanje. Volgens de graaf had ook de commandeur sympathie voor de morisken, die door hun vrome gedrag erin waren geslaagd een onderzoekende broeder te misleiden. De graaf geloofde hier niets van en stelde dat de verdrijving onvermijdelijk was, met als alternatief een deportatie naar Frankrijk. Hierdoor kwam de kwestie opnieuw ter tafel tijdens een vergadering van de Raad van State op 8 november 1612. De Grootcommandeur van León en de meeste raadsleden steunden een totale verdrijving.

---

34 CHACON JIMÉNEZ, FRANCISCO (1982). El problema de la convivencia. Granadinos, mudéjares y cristianos viejos en el reino de Murcia. 1609-1614. In: Melanges de la casa de Velazquez. Publié avec le concours du C.N.R.S. Tome XVIII/1. pp. 125-133.

De hertog van Infantado verdedigde echter de morisken, omdat hij de rapporten over hun gedrag overtuigend vond. In een latere vergadering op 4 mei 1613 sprak de Kardinaal-Primat van Toledo en de Inquisiteur-Generaal, don Bernardo de Sandoval y Rojas (oom van de hertog van Lerma), zich uit voor verdrijving. Daartegenover vonden de Groot-commandeur van León en don Agustín Mexía dat het beter was de verdrijving uit te stellen tot na de zomer[35]. De hertog van Infantado bleef echter alleen staan in zijn pleidooi voor het behoud van de morisken in Spanje, ondanks dat de biechtvader van de koning, broeder Luis de Aliaga, ook tegen hun verdrijving was[36].

Op 21 augustus 1613 stelde de graaf van Salazar[37] voor aan de koning om de morisken uit de Vallei te ontwapenen, omdat het onwenselijk was dat zij bewapend Spanje verlieten. Een maand later, op 21 september, drong de graaf opnieuw aan bij de koning om hen te dwingen hun zwaarden en dolken in te leveren. Om schandalen te voorkomen zouden de wapens pas worden teruggegeven zodra zij aan boord van de schepen waren[38].

Het bevel tot de verdrijving van de morisken uit de Vallei van Ricote.

Op 19 oktober ondertekende Filips III in Ventosilla het langverwachte edict. Hij gaf zijn neef, prins Filiberto van Savoye, Grootprior van Castilië en Generaal van de Zee, opdracht schepen naar

[35] LAPEYRE, HENRI (1986). Geografía de la España morisca. Diputación Provincial de Valencia. p. 240.
[36] ROBRES LLUCH, RAMON (1962). Catálogo y nuevas notas sobre las rectorías que fueron de moriscos en el arzobispado de Valencia y su repoblación (1527 – 1663), p. 148.
[37] Archivo General de Simancas, Estado, legajo 252.
[38] Archivo General de Simancas, Estado, legajo 251

Cartagena[39] te sturen. Francisco Cascales[40] meldt dat de koning beval vier infanteriecompagnieën over land te sturen, terwijl zes Spaanse galeien onder bevel van Don Fadrique de Toledo en twaalf andere compagnieën per zee naar de haven van Cartagena moesten varen. Op dezelfde dag instrueerde de koning graaf Salazar[41] en verzocht hij het stadsbestuur van Murcia om de graaf in alles bij te staan[42].

De houding van Murcia, die eerder sympathie voor de morisken had getoond, veranderde volledig. De stad bood geen weerstand meer en stemde in met de verdrijving, bereid om volledig samen te werken[43]. De samenwerking van Murcia was volledig. Vier raadsleden werden aangesteld: Alonso Lázaro, Francisco Guill, Juan Cristóbal de Alazán en Antonio Riquelme. Daarnaast werden drie juryleden benoemd: Cortezo, Diego Hernández en Juan Montalbo. Ook de burgemeester werd ingeschakeld om graaf Salazar bij te staan en hem in zijn missie te helpen. Murcia verbond zich ertoe geen onderdak te bieden aan gevluchte morisken en degenen die in de stad verbleven, te arresteren[44].

Kort na het uitvaardigen van het edict vertrok graaf Salazar vanuit Madrid naar Hellín om leiding te

---

39 JANER, FLORENCIO (1857). Condición social de los moriscos de España: causas de su expulsión y consecuencia que ésta produjo en el orden económico y político, Madrid, págs. 361-363

40 CASCALES, FRANCISCO (1775). Discursos Históricos de la ciudad de Murcia y su reino. Academia Alfonso X el Sabio, 1980. pág. 327

41 JANER, FLORENCIO (1857). Condición social de los moriscos de España: causas de su expulsión y consecuencia que ésta produjo en el orden económico y político, Madrid, p. 361

42 LISÓN HERNÁNDEZ, LUIS (1992). Mito y realidad en la expulsión de los mudéjares murcianos del valle de Ricote. En: Areas, vol. 14, pp 165-166

43 Archivo Municipal de Murcia, Actas Capitulares, 1613, folios 143-144

44 HERNÁNDEZ FRANCO, JUAN (1983). Aproximación a la Historia de la minoria Morisca en el Reino de Murcia durante la Edad Moderna (1501-1614). Anales de la Universidad de Murcia. Vol. XL, nº 3-4, p. 83

geven aan de operaties[45]. Deze keer wisten de morisken uit de Vallei dat er geen hoop meer was; ze moesten onherroepelijk hun geliefde land verlaten.

Uitdrijving van de morisken uit Blanca,
op 13 december 1613, op het plein.
Schilderij: Luis Molina Sánchez

Enkele morisken profiteerden al van hun contacten en zochten veilige schuilplaatsen in het koninkrijk Valencia. De hertog van Lerma was hiervan op de hoogte en informeerde de koning op 24 oktober 1613

[45] Archivo General de Simancas, Estado, legajo 252

over deze praktijken. Hij drong erop aan om contact op te nemen met de onderkoning van Valencia om dit probleem op te lossen[46]. Toen de galeien van prins Filibert de haven van Cartagena bereikten, met bijna 300 mannen van het Tercio van Lombardije aan boord, maakte de graaf van Salazar op 28 november 1613, op de dag van Sint-Andreas, het edict van uitdrijving bekend. Dit werd voorgelezen in de zes dorpen van de Ricote-vallei en bevatte onder andere de volgende bepalingen[47]:

1.- De morisken moesten hun dorpen binnen tien dagen na publicatie van het edict verlaten. Hiervoor moesten ze zich registreren bij de commissaris, bij gebrek hieraan op straffe van de dood en confiscatie van hun eigendommen.
2.- Hun bezittingen en de opbrengsten van de verkoop daarvan moesten worden geregistreerd bij de griffier en de commissaris, die hen de helft van de transactiewaarde zou uitkeren.
3.- Het was toegestaan om naar een christelijk gebied te vertrekken, inclusief de gebieden van zijn Majesteit, zolang deze zich buiten de koninkrijken van Spanje bevonden.
4.- Het was verboden de dorpen te verlaten zonder voorafgaande toestemming.
5.- Morisken die gehuwd waren met oude christenen zouden worden uitgewezen, maar hun echtgenotes mochten blijven als ze dat wilden, net als hun kinderen jonger dan zes jaar. In Guadalajara werd een leeftijdsgrens van acht jaar[48] vastgesteld voor de kinderen.

---

[46] Archivo General de Simancas. Estado, legajo 252

[47] Archivo General de Simancas. Estado, legajo 252

[48] GUADALAJAR Y JAVIER, FRAY MARCOS DE (1614). Predicción y destierro de los moriscos de Castilla hasta el valle de Ricote. Con las disensiones de los hermanos Xarifes y presa en Berbería de la fuerça y puerto de Alarache. Pamplona, p. 63.

6. Het edict gold niet voor de volgende groepen: geestelijken, monniken of nonnen; oude christenen die getrouwd waren met moriskenvrouwen en hun kinderen; personen uit Berberije die zich tot het katholieke geloof hadden bekeerd; en slaven.

Toen het nieuws uiteindelijk Blanca bereikte, leverde het een hartverscheurend tafereel op voor degenen die getuige waren van de gebeurtenis. Overal klonken gejammer, lange processies en daden van boetedoening. De morisken verklaarden dat ze wilden sterven op christelijke grond[49].

De gebeurtenissen worden in detail beschreven door de monnik Pereda:
"Er waren vele boetedoeningen en processies met litanieën, kruisen, vaandels, emblemen en boetekledij. Vooral de maagden droegen witte gewaden, liepen op blote voeten, met gesluierde gezichten, loshangend haar en zware kruisen op hun schouders over lange afstanden. De jongsten droegen beelden, crucifixen en kruisen in hun handen, terwijl anderen hen vergezelden met lichtjes. Talrijke groepen baden voortdurend gebeden, vooral rond middernacht, sommigen zelfs van de vroege ochtend tot de ochtend in kerken. De mannen praktiseerden bloederige boetedoeningen, terwijl allen tranen vergoten, snikten en uitriepen: 'Heer, wees genadig! Heer, wees genadig!'. Geen vroom hart kon getuige zijn van deze scène zonder diep geraakt te worden[50]".

---

[49] Archivo General de Simancas. Estado, legajo 252

[50] GONZÁLEZ CASTAÑO, JUAN (1992). El informe de fray Juan de Pereda sobre los mudéjares murcianos en vísperas de la expulsión, año 1612. . En: Areas, vol. 14. págs. 222-235

Toen de graaf van Salazar hoorde dat de morisken weigerden hun eigendommen te verkopen, omdat ze dachten dat ze hun uitzetting opnieuw konden vermijden door hun vernieuwde religieuze demonstraties en uitstel, ondernam hij actie. De morisken hielden processies met boetedoeningen, maagden liepen op blote voeten met loshangend haar en as op hun hoofden, naar het voorbeeld van de inwoners van Ninevé.

De mudejars uit Blanca op weg naar de haven van Cartagena

De graaf besloot zich te vestigen in de stad Cieza, bij de ingang van de Ricote-vallei. Hierdoor hadden de morisken geen andere keuze dan de situatie serieus te nemen, aangezien dagelijks twintig tot dertig lichte cavaleriesoldaten van zijn compagnie de wegen en paden van de vallei patrouilleerden. Alle in- en uitgangen werden bewaakt door wachters, waardoor

ontsnappen vrijwel onmogelijk leek zonder in handen van de graaf te vallen[51].

Hoewel dit de officiële visie van de overheid destijds was, is het duidelijk voor wie bekend is met de Ricote-vallei dat het onmogelijk was om het gehele terrein effectief te bewaken. De bergachtige omgeving, die de morisken door en door kenden, bood hen volop kansen om te ontsnappen. De soldaten van de graaf zouden hier eenvoudig verdwaald zijn.

Later onderzoek heeft aangetoond dat veel mudejars uit Blanca hun toevlucht zochten in andere gebieden. Slechts ongeveer 25% van hen verliet daadwerkelijk Spanje. Velen keerden later, tussen 1620 en 1630, terug om hun eigendommen op te eisen.

---

51 GUADALAJAR Y JAVIER, FRAY MARCOS DE (1614). Predicción y destierro de los moriscos de Castilla hasta el valle de Ricote. Con las disensiones de los hermanos Xarifes y presa en Berbería de la fuerça y puerto de Alarache. Pamplona, p. 61.

3 BROEDER PEREDA

3.1 Het verslag van broeder Pereda

30.4.1612
VERSLAG VAN BROEDER JUAN DE PEREDA OVER DE MUDEJARS VAN MURCIA (Uittreksel) Ávila, 30 april 1612 (A.G.S., Estado, leg. 254).

Eerwaarde Vader,

In navolging van hetgeen Zijne Majesteit mij heeft bevolen via zijn koninklijke brief, uitgegeven in El Pardo op 1 maart 1612 en verstuurd door Antonio de Aroztegui, staatssecretaris, waarin mij werd opgedragen naar het koninkrijk Murcia te reizen om te onderzoeken of de Morisken die daar wonen, de zogenaamde "mudejars", op een deugdzame en christelijke wijze hebben geleefd en nog steeds leven; of hun voorouders hebben gediend in oorlogen, met name in die van Granada; of zij zijn vermengd en verbonden met oude christenen en zichzelf als zodanig beschouwen zonder verschillen in gewoonten. Ook moest ik alle andere aspecten onderzoeken volgens de instructie van Uw Eerwaarde Vaderlijkheid, waaraan ik nauwgezet heb voldaan door de vragenlijst op te stellen die dit verslag vergezelt. Ik ben naar het koninkrijk Murcia gegaan om dit onderzoek uit te voeren en presenteer hierbij aan Uw Eerwaarde Vaderlijkheid een duidelijke en gedetailleerde beschrijving van mijn bevindingen. Dit verslag bestaat uit drie delen: in het eerste deel geef ik een algemeen overzicht van de informatie die voor of tegen deze mensen is verstrekt door degenen die ik heb geraadpleegd. In het tweede deel beschrijf ik specifiek de buurtschappen, situatie en staat van elk gebied, evenals de meningen over hen. In de derde sectie zal ik uiteenzetten wat ik op eigen wijze heb kunnen begrijpen, samen met mijn mening over de getuigenissen van de personen van wie ik informatie

heb ingewonnen over deze zaak, evenals de opmerkingen die ik in dit verband heb gemaakt.

Relatie van wat er over het algemeen over deze mensen wordt begrepen

Men moet uitgaan van de veronderstelling dat er in het koninkrijk Murcia geen “Granadino” of Valenciaanse Morisken zijn, behalve enkele geïsoleerde gevallen die mogelijk zijn achtergebleven na de uitvoering van het algemene decreet van de Majesteit betreffende hun uitzetting. Daarom blijven er momenteel alleen de oude Morisken over, die volgens de algemene opvatting van oorsprong uit dit land stammen en die in de loop der tijd vele van hen zich vestigden in bepaalde plaatsen van Morisken die nog steeds in deze regio bestaan. De bekering van deze mensen begon, zoals vermeld door de Vader Meester Broeder Hernando del Castillo in het eerste deel van de Geschiedenis van Onze Heilige Vader Dominicus, hoofdstuk 80, rond het jaar 1252. Zo zijn er in 1612 al 357 jaar verstreken sinds de aanvang van hun bekering, wat hen ertoe brengt zichzelf te beschouwen als oude bekeerlingen, of wat we zouden kunnen noemen oude christenen. Bovendien zijn zij behandeld en bevoordeeld als zodanig door de koningen. Deze behandeling gold niet alleen voor de bekeerlingen van weleer, maar ook voor degenen die de laatste bekering van dit koninkrijk hebben ondergaan, zoals blijkt uit een privilege van de Katholieke Koningen, verleend in Granada op 21 september 1501, uitgegeven door Juan Ruiz, secretaris, waarin hun werd toegestaan behandeld en beschouwd te worden als oude christenen. Dit privilege geldt voor de meeste gebieden van dit koninkrijk, volgens de woorden die in het document zijn opgenomen.

Aan de aljamas en oude goede mannen van de Moren uit de steden en plaatsen die toebehoren aan de orden van Santiago, Calatrava en San Juan in het koninkrijk Murcia, of uit de steden, plaatsen of heerlijkheden van genoemde koninkrijk die recentelijk zijn bekeerd of willen overgaan naar ons heilige geloof, etc.

Deze mensen worden ongetwijfeld tegenwoordig "mudejars" genoemd. Hoewel ik een opmerkelijke variatie heb gevonden in de interpretatie van deze term, is de meest voorkomende betekenis "Moren die zich in vroegere tijden vrijwillig hebben bekeerd," in tegenstelling tot de Moren van Granada, die recenter zijn in hun bekering. Er zijn echter ook mensen die zeggen dat de “Granadinos” zelf deze naam in het Arabisch hebben gegeven aan de bewoners van dit koninkrijk, hen "mudejars" noemend om hen te bespotten. Dit zou betekenen "veranderaars" of "mensen zonder waarde in hun geloof," omdat zij zich tot het onze hebben bekeerd en hen niet steunden in hun opstand. Om deze reden bestaan er zeer verschillende interpretaties van deze term: sommigen beschouwen het als eervol, en zeggen dat het betekent "oude vrijwillige bekeerling," terwijl anderen het als beledigend zien, met de betekenis "mensen van lage status en verachtelijke gedachten," verraders van hun natie en geloof, zoals de “Granadinos” hen behandelden. Deze mudejars wonen in de stad Murcia en haar omgeving, waarbij de verste plaats op veertien mijlen afstand ligt. Ze zijn verspreid over ongeveer 35 of 36 plaatsen. In het dorp Granja, dat tot het koninkrijk Valencia behoort, binnen het bisdom Orihuela en vroeger werd bewoond door Valenciaanse Morisken, wonen nu tot twaalf mudejars-gezinnen. Er wordt geschat dat er onder hen meer dan negenduizend mensen zijn, volgens een lijst die mij werd overhandigd door don Luis Fajardo, gebaseerd op een gemiddelde van drie personen per gezin. In deze berekening worden óf vrouwen en

kinderen niet opgenomen, óf het lijkt mij dat het werkelijke aantal mensen groter is.

Wat ik in het algemeen tegen deze mensen heb gehoord van personen met een goede reputatie, is een wantrouwen gebaseerd op de afkomst en de natie waaruit zij voortkomen, evenals op de ondeugden die bij anderen van dezelfde afstamming zijn waargenomen. Vooral benadrukken zij dat, voordat zij zichzelf kenbaar maakten, zij als goed werden beschouwd. Dit heeft aangetoond hoe juist het besluit van Zijne Majesteit was om degenen die al vertrokken zijn, uit te zetten. Zijzelf hebben dit bevestigd door te bekennen dat zij Moren waren, hoewel zij hier als goede christenen werden beschouwd. Daarom wordt het als gepast beschouwd om de eerdere beslissing te perfectioneren en te voltooien door hen allemaal uit te zetten, aangezien de bezwaren zeer ernstig zijn. Bovendien moet, in geval van twijfel, het oordeel prevaleren dat trouw aan God en aan Zijne Majesteit bevordert. Dit wantrouwen wordt versterkt door de eenheid die deze natie kenmerkt, wat het buitengewoon moeilijk maakt om de misdaden te ontdekken die zij tegen de goddelijke of menselijke majesteit kunnen hebben begaan. Onder hen worden nooit onenigheden of verschillen van mening aangetroffen: allen volgen blindelings, zonder te discussiëren of af te wijken, de wet waarin hun voorouders hebben geleefd. Deze houding wordt toegeschreven aan het gebrek aan scholen en studies onder hen. Veel mensen van hoge rang denken dat zelfs degenen die ons geloof belijden dit niet met standvastigheid doen, noch met dezelfde toewijding en verbondenheid met de Kerk als oude christenen. Bovendien gaat het gerucht dat sommige van hun biechtvaders twijfelen en argwaan hebben over de oprechtheid en authenticiteit van hun biechten. Zo wordt bijvoorbeeld gezegd dat sommigen van hen,

zelfs na een jaar van biechten, geen doodzonden noemen, wat zeer moeilijk te geloven is.

Ook wordt als een aanwijzing tegen hen beschouwd dat sommigen, met name de ouderen, Arábigo (een soort Arabisch) begrijpen en spreken. Bovendien hebben de meesten een specifiek accent of een bepaalde toon tijdens het spreken, wat men "de taal breken" noemt. Daarnaast weigeren enkele van de oudere mensen varkensvlees te eten en vermijden ze meestal huwelijken met oude christenen. Ze mengen zich niet met hen en onderhouden geen sociale contacten. Integendeel, ze minachten, vervolgen en mishandelen hen op plaatsen waar ze samenleven, wat heeft geleid tot wijdverspreide klachten. Daar komt nog bij dat ze, zowel in woord als in daad, enkele geestelijken en pastoors uit hun dorpen hebben mishandeld, met in totaal vier gedocumenteerde incidenten. In het voordeel van deze mensen is er echter de algemene getuigenis die ik ontving van de rechtbank van de Inquisitie in Murcia. Deze bevestigt dat er in de afgelopen veertig jaar geen enkele van hen is bestraft of dat er tegen hen een belangrijke zaak is aangespannen. Toch is het waar dat vóór deze periode, sinds de oprichting van de Inquisitie in Murcia 116 jaar geleden, velen van hen uit verschillende plaatsen zijn gestraft vanwege hun sekte. Dit is waar, hoewel het ook waar is dat er in de afgelopen veertig jaar talloze rechtszaken en straffen zijn geregistreerd tegen “Granadino” en Valenciaanse morisken. Dit feit wordt bevestigd door de belangrijke raadpleging die bisschop Don Sancho de Ávila hield tijdens zijn leiderschap over het bisdom Cartagena. Hij onderzocht of het gepast was om priesters te wijden onder de nakomelingen van deze mensen. In overeenstemming met de toenmalige oudste inquisiteur, Cantera, werd besloten om de wijding toe te staan, rekening houdend met het christelijke geloof van de kandidaten en het feit dat

hun voorouders sinds vier generaties geleden geen misdaden hadden gepleegd in verband met hun sekte.

Bovendien zijn er sinds die tijd tot op heden tussen de 25 en 30 geestelijken gewijd op verschillende plaatsen, waarvan algemeen erkend wordt dat zij afstammelingen zijn van deze mensen. Er zijn ook, en zijn er geweest, tot acht religieuzen uit verschillende klooster- en bedelorden van groot aanzien, evenals vrouwen die een gelofte van kuisheid hebben afgelegd, hoewel niet binnen een religieuze orde. Ze kleden hun kinderen zelfs in religieuze gewaden. Het is met zekerheid gedocumenteerd dat een van deze religieuzen als martelaar is gestorven in Moorse gebieden omdat hij weigerde terug te keren naar zijn sekte, nadat hij door een afvallige was aangegeven als afstammeling van morisken. Er wordt zelfs beweerd dat de heilige Ivernón (voor wiens heiligverklaring onderzoeken worden uitgevoerd) een afstammeling is van deze mensen.
In veel plaatsen hebben de rijkste families onder de mudejars slaven die ze zelf tot het christendom hebben bekeerd en met grote plechtigheid en kosten hebben laten dopen. Personen van groot aanzien en religieuze aard beschouwen dit feit als een krachtig argument dat deze mensen goede en trouwe christenen zijn. Van alle mensen met wie ik over dit onderwerp heb gesproken – meer dan honderd, waaronder veel erkende vijanden van deze mensen – heb ik niets gehoord over enige handeling of ceremonie die verband houdt met hun oude sekte of die tegen ons heilige geloof zou zijn. Noch door direct noch indirect getuigenis is iets dergelijks met zekerheid vastgesteld in de afgelopen veertig jaar. Integendeel, allen noemen specifieke daden waarmee zij de sekte van Mohammed afwijzen. Het is ook opmerkelijk dat niemand van hen zich op Moriske wijze heeft gekleed en dat ze over het algemeen wijn drinken en varkensvlees eten, wat hen duidelijk

onderscheidt van de “Granadinos” en Valencianen. Laatstgenoemden aten vaak apart en, zoals men zegt, "stelden een aparte keuken op" wanneer zij samenwerkten in hetzelfde huis. Terwijl oude christenen geen bezwaar hadden om voedsel en drank te delen met de mudejars, werden er specifieke voorzorgsmaatregelen genomen tegen de “Granadinos” en Valencianen.

Wat de taal betreft, is het verschil ook duidelijk, aangezien de mudejars jonger dan veertig jaar geen Arabisch spreken of verstaan, in tegenstelling tot de ·Granadinos” en Valencianen, bij wie dit gebruikelijk is. Ten slotte wijzen bijna alle getuigen er met zeer nadrukkelijke woorden op dat, in alle aspecten met betrekking tot het christendom, de mudejars sterk verschillen van de “Granadinos”, Valencianen en tagarinos (zoals de mensen uit Aragón werden genoemd). Sommige getuigen beschrijven dit verschil als dat tussen een heilige en een zondaar, anderen als tussen een christen en een moor, weer anderen als tussen iets levends en iets geschilderds, en sommigen zelfs als dat tussen hemel en aarde. De meest nadrukkelijke in deze vergelijkingen zijn de biechtvaders en degenen die het meest nauwkeurig en intensief kennis en omgang met beide groepen hebben gehad. Bovendien wordt in het voordeel van de mudejars opgemerkt dat zij zich in alle uiterlijke handelingen met betrekking tot het christendom gedragen als oude christenen, zonder zich op enige wijze van hen te onderscheiden. Hoewel sommige vijanden hen beoordelen op wat zij mogelijk in hun hart voelen en beweren dat alles slechts schijn is, bestaat er een algemene consensus onder geestelijken en leken dat er geen verschillen zijn tussen hen en de oude christenen. Sterker nog, velen beweren dat de mudejars op sommige plaatsen zelfs duidelijke voordelen hebben ten opzichte van de oude christenen in hun religieuze gedrag. Overal proberen de mudejars zich zo in te spannen om als oude

christenen te lijken en erkend te worden, dat er voor hen geen grotere belediging bestaat dan morisken genoemd te worden. Zelfs hun vijanden geven toe dat ze wensen als oude christenen beschouwd te worden, ook al zijn ze dat niet.

Ze ontvangen de sacramenten, zowel voor zichzelf als voor hun kinderen, en dopen hen op plechtige wijze. Wat de biecht betreft, getuigen tot vijftig priesters, priesters en religieuzen dat zij hen de afgelopen vijfentwintig jaar hebben gebiecht. Zij biechten op een volledige en eenvoudige manier, als mensen die hun redding wensen, en als zij doodzonden hebben, maken zij deze duidelijk en precies bekend, waarbij zij de verzwarende omstandigheden uitleggen. Bovendien verdienen zij jubilea, waarbij zij soms van de ene plaats naar de andere reizen om deze te verkrijgen, en in deze gelegenheid, en andere gelegenheden, biechten zij vele keren per jaar. Zij kennen de doctrine en onderwijzen deze aan hun kinderen, vieren feesten, en hebben broederschappen in al hun dorpen, zodat er in ieder geval twee of drie zijn, zoals die van het sacrament, de rozenkrans en de zielen. De rechters en beheerders van de kruistocht hebben vastgesteld dat zij voldoende bulen hebben ontvangen en blijven ontvangen, conform het aantal levenden en overledenen, en bij hun overlijden ontvangen zij de sacramenten en maken zij testamenten waarin zij enkele aalmoezen en het geschikte aantal missen, volgens hun mogelijkheden, regelen. Zij stichten vrome werken en eeuwige herinneringen, zoals zal blijken uit de lijst van de plaatsen. In het bijzonder verzekeren alle prelaten van de religieuze orden en hun ondergeschikten dat zij veel aalmoezen van deze mensen hebben ontvangen, en de armste kloosters van Murcia en de omliggende regio zeggen dat zij zonder deze aalmoezen niet zouden kunnen overleven, die groter

zijn en met meer toewijding zijn gegeven dan die van de oude christenen.

In alle plaatsen zijn broeders van de religieuze orden die de religieuzen met veel liefde ontvangen en verwelkomen. Ze brengen predikers en biechtvaders voor de vastentijd, met betaling, en voor andere belangrijke feestdagen van het jaar. Soms komt er ook een aantal religieuzen uit Murcia en andere gebieden voor hun begrafenissen, die de rijkeren vaak met grote pracht en uitgaven organiseren. De recente manifestaties in de gebieden die onder het nieuwe verbond vallen waren opmerkelijk, zoals blijkt uit de brieven die uit Murcia zijn aangekomen en die aan mij zijn overhandigd. Er waren veel boetedoeningen, processies met litaniën, kruizen, vaandels, insignes en gewoonten van zelfkastijding. Vooral de maagden droegen witte tunieken, waren blootsvoets, met hun gezichten bedekt en de nekken uitgestrekt, terwijl ze zware kruizen droegen over lange afstanden. De jongsten droegen andere beelden, kruisbeelden en kruizen in de handen, terwijl anderen hen vergezellen met lichten. Ook werden er op elk moment van de dag veel gebeden uitgesproken, vooral 's nachts, waarbij sommigen de nacht doorbrachten van kerk naar kerk met bloedige boetedoeningen, en er waren zoveel tranen, snikken en geschreeuw, met de uitroep ‘Heer, ontferming, Heer, ontferming’, dat elke vrome ziel die het aanschouwde, niet anders kon dan geraakt zijn. Alleen een getuige, die bekend stond als vijand en door velen werd ondersteund, beweerde dat alles nep en verdacht was, terwijl alle anderen hen met grote nadruk beschouwden als de grootste uitingen van hoop en geloof in God die ooit gezien of gelezen zijn. Vier religieuzen van hoge reputatie en erkende heiligheid verklaarden me zelfs dat zij absoluut zeker zijn dat God hen zal zegenen en dat het onmogelijk is dat zulke oprechte en vurige smeekbeden niet verhoord zullen worden.

Andere zeer gerespecteerde religieuzen zeggen dat, als de manifestaties gefingeerd zouden zijn, God hen niet zonder een bijzondere straf zou laten, en dat de ouderen die het Koninkrijk hebben verlaten meer zouden lijden, omdat hun schuld groter zou zijn. Zo verklaren zij dat het een bijzondere voorzienigheid van God is dat deze mensen in het eerste algemene kamp blijven, zodat ze door hun gebeden genade kunnen verkrijgen. Een franciscaan, die als heilig wordt beschouwd, vertelde me dat hij een speciale gebed had uitgesproken waarin hij God vroeg om Zijn Majesteit te verlichten, zodat deze de uitvoering van de uitzetting niet zou bevelen, zoals God hem verlichtte om die van de anderen te bewerkstelligen. Hij verzekerde dat je God niet kunt overtuigen om hen te laten vertrekken. Het is opmerkelijk hoeveel kennis hij van hen heeft, aangezien hij bijna zestig jaar geleden is toegetreden tot de orde, eerst getrouwd was en veel met hen heeft omgegaan in verschillende toestanden. Wat betreft de vraag of de genoemde manifestaties geënsceneerd zijn of niet, heb ik niemand gevonden die dit bevestigt. Integendeel, er is veel bewijs om te begrijpen dat zij uit eigen beweging zijn vertrokken, omdat iedereen het erover eens is dat het begon vanaf de eerste dag dat het decreet werd gepubliceerd. Om ze oprecht en aangenaam voor God te maken, stuurden ze naar de kloosters in Murcia en andere plaatsen om religieuzen te vragen hen te helpen, te bemoedigen en te biechten, wat ze deden. Bijna allen in die plaatsen gingen met grote devotie en tranen naar de biecht. Enkele biechtvaders die hen bijstonden, zeiden dat deze biechten werden gedaan alsof het de laatste waren, alsof ze afscheid namen van dit sacrament, met de bedoeling hun ziel rein te maken. Ze zeiden dat, om in het geloof van Christus en tussen christenen te sterven, ze liever zouden willen dat Zijn Majesteit hen liet doden dan dat ze weggejaagd werden.

Het is waar dat ze hebben overlegd en zelfs hebben gesproken over de wens om hun jonge kinderen te laten sterven, gezien het gevaar dat ze de geloof zouden kunnen verliezen, terwijl ze van mening waren dat de volwassenen liever duizend levens zouden verliezen dan hun geloof. Daarnaast wijzen verstandige mensen op het feit dat ze geweigerd hebben om hun eigendommen te verkopen of te verkopen, ondanks dat velen hen aanbiedingen deden. Dit feit, bij mensen die normaal gesproken sterk bezorgd zijn om hun eigen belang, is een grote aanwijzing van hun goede trouw en hoop. Ze hebben wat aalmoezen gegeven, missen gevierd en de kloosters gevraagd om hen aan God aan te bevelen om hen van dit lijden te bevrijden. Evenzo hebben ze aan de plaatsen van oude christenen gevraagd om publieke gebeden voor hen te doen. Het derde punt dat in hun voordeel spreekt is dat ze in de laatste oorlog van Granada in dienst waren van Zijn Majesteit, niet alleen door het leveren van voedsel, wat goed bevestigd is, maar ook met squadronen, compagnieën en soldaten, zoals blijkt uit de verslagen van de plaatsen. Velen bevestigen ook dat ze in dienst van Zijn Majesteit waren tijdens de verdediging van Orihuela. Het is bekend dat ze actief deelnamen aan gevechten en aanvallen tegen de Moren, wanneer de Adelantado van Murcia dit beval, en er waren soldaten van de militie onder hen. Ze mochten altijd allerlei wapens dragen, net zoals de oude christenen, hoewel ze in sommige plaatsen, uit voorzorg of om andere redenen, tijdens de tijd van Granada hun wapens moesten afgeven. Koning Filips II, bij zijn edict uitgegeven in San Lorenzo op 7 juli 1576, heeft hen deze wapens teruggegeven.

Men zegt dat er een ander privilege is in het archief van Simancas waarin zij worden erkend als trouwe en loyale vazallen, maar ik heb dit niet kunnen bevestigen omdat ik niet in contact met hen heb kunnen komen, hoewel enkele oude christenen mij vertelden dat ze authentieke documenten van hun diensten in de raad hadden ingediend.

Relatie van de categorieën in het bijzonder

Om de categorieën in het bijzonder te bespreken, geef ik de verdeling van don Luis Faxardo als juist weer: er zijn drie soorten categorieën van deze mensen. De eerste behoort tot diegenen waar een groot deel van de oude christenen woont, met wie ze zo vermengd zijn dat het zeer moeilijk is om hen te onderscheiden. Het tweede type betreft andere categorieën waar, hoewel er een aantal oude christenen zijn, de mengeling zo is dat men elkaar nog kan onderscheiden. Het derde type omvat de categorieën waar er zeer weinig oude christenen zijn en weinig huwelijken met hen plaatsvinden. Op deze manier zal ik hen classificeren, zodat wordt genoteerd wat Zijn Majesteit mij heeft opgedragen te weten over dit punt.

Murcia

Volgens de lijst van don Luis zal deze stad tot honderd zeven mudejars hebben, in de wijk San Antolín en San Ginés, van wie ik niets slechts heb gehoord. En in alles wat hierboven genoemd is ten gunste van deze mensen, bevestigen hun priesters en meer dan 20 getuigen dat zij zo vermengd en verwant zijn dat het zeer moeilijk zou zijn om hen te onderscheiden, en dat hun expulsie een ernstig nadeel zou veroorzaken voor zeer eerbare mensen die

met hen verwant zijn. En dat er geen puur mudejar te vinden zal zijn die niet ten minste een vierde of meer van oude christen heeft, en die zich als zodanig hebben gedragen; dat veel mensen in de stad, voor het edict, niet wisten dat er mudejars waren, zodat ze tot de eerste categorie behoren. Deze stad heeft in zijn omgeving twaalf dorpen binnen een legua, waarvan sommige voorsteden en wijken waren, maar door de overstromingen van de rivier gescheiden zijn. Deze en alle andere vallen onder hun jurisdictie, en de eerder genoemde getuigen geven dezelfde beschrijving van deze plaatsen als die van de mudejars van de wijk van Murcia. Hoewel de menging van oud christen niet zo groot is, geven de priesters van deze plaatsen, hun buren en de religieuzen een zeer goed oordeel over hen en zeggen ze niets negatiefs, behalve een klein accent of toon. Daarom worden ze in de eerste categorie ingedeeld. Dit zijn de volgende:

Dorpen van Murcia	oude christenen	plaatsen	mudejars
	108	La Raya	147
	149	La Ñora	056
	102	Guadalupe	011
	074	Espinardo	008
	101	Aljuçer	010
	082	Casas de Verastegui	009
	330	Aljeçar	003
	134	Javali Nuevo	094
	052	Palomar	035
	051	Puebla	053
	035	Alberca	023
	037	Torre de Auguera	009

Hellín

Deze stad heeft meer dan 800 buren en een wijk genaamd "el Nuevo", waar ongeveer 350 mudejars wonen. Hun priester, de religieuzen van het San Francisco-klooster die hen biecht hebben afgenomen, twee familieleden van de Heilige Inquisitie uit deze plaats, en elf andere getuigen verklaren dat deze mensen zeer voorbeeldig zijn, zodanig dat zij een model van deugd en christendom zouden kunnen zijn. Het wordt aangenomen dat zij de eerste en oudste bekeerlingen in dit koninkrijk waren, en van daaruit trokken bewoners naar andere plaatsen. Geen enkele getuige sprak negatief over deze mensen. In hun voordeel wordt gezegd dat zij 60 eeuwigdurende missen in de parochiekerk hebben gevestigd, waarvan sommige meer dan tachtig jaar oud zijn. Daarnaast hebben ze in het klooster van San Francisco van deze stad tot 12 missen. De eerder genoemde martelaar kwam uit deze plaats en heette Villanueva. Twee mensen werden vrijgekocht uit gevangenschap in Moorse gebieden. Er waren tien geestelijken afkomstig uit deze plaats die mudejars waren, evenals vier religieuzen. In 1530 financierde Diego Monge de bouw van een uitstekend orgel, dat hij aan de kerk schonk. In 1606 vernieuwde zijn achterkleinzoon, Francisco Monge, het orgel, verplaatste het naar een andere locatie en gaf er 50 dukaten aan uit. Een andere Francisco Monge is al meer dan 14 jaar rentmeester van de broederschap van het Heilig Sacrament, met aanzienlijke groei van de broederschap en toewijding van zijn kant. Er is een lange lijst van soldaten uit deze plaats die in verschillende delen hebben gediend en nog steeds dienen. Ze worden ingedeeld bij de eerste categorie.

Cieza

Deze stad heeft meer dan 500 inwoners, waarvan 150 mudejars. De priesters en biechtvaders, in het bijzonder de ongeschoeide franciscanen, spreken over het algemeen zeer lovend over hen. Zij worden ingedeeld bij de eerste categorie.

Molina

De stad Molina, die eigendom is van de markies van Los Vélez, telt 179 mudejars en 206 oude christenen. Er zijn geen getuigen die iets negatiefs over hen zeggen. De tijd van hun bekering is niet met zekerheid bekend, hoewel sommigen beweren dat die zeer oud is. Hun priester en 15 andere getuigen spreken zeer positief over hen, en specifiek wordt vermeld dat zij al jaren meer dan 50 eeuwigdurende missen hebben gesticht. Er zijn twee geestelijken afkomstig uit de mudejars. Het is algemeen bekend dat mensen uit deze gemeenschap hebben gediend in Granada en dat er soldaten uit deze plaats in Italië en Vlaanderen zijn. De menging met oude christenen is gering, waardoor zij bij de tweede categorie horen.

Alcantarilla

De stad Alcantarilla, eigendom van Joan Uso de Mar, telt ongeveer 594 mudejars en 280 oude christenen. Niemand spreekt slecht over de mensen van deze plaats, behalve een geestelijke die enige terughoudendheid toonde in zijn omgang met oude christenen. Desondanks verklaart deze geestelijke, samen met meer dan 30 andere getuigen, over het algemeen positieve dingen, en wordt de bevolking van deze plaats geprezen om hun netheid.

Ze hebben een nieuwe en zeer weelderige tempel gebouwd op eigen kosten, met een fabriek die een jaarlijkse rente van 40 dukaten genereert. De kerk en de sacristie zijn rijkelijk versierd. Op de dag van de Annunciatie was de kerk volledig bekleed met tafetans van de eigen parochie. Sinds vele jaren hebben ze meer dan 600 eeuwigdurende missen gesticht. Er zijn vijf mudejar geestelijken en twee religieuzen uit deze gemeenschap. Daarnaast wordt een zeer devot beeld van Onze-Lieve-Vrouw geëerd, dat naar verluidt een wonder verrichtte door een van hen gezondheid te schenken. Het is vastgelegd dat Joan Carrillo als kapitein van deze gemeenschap naar Granada trok en een eskader van 25 soldaten organiseerde voor de zaak. De gemeenschap onderhoudt negen broeder-schappen die goed functioneren. Door de aanzienlijke mengeling met oude christenen worden zij ingedeeld bij de tweede categorie.

Alguazas

Deze stad behoort tot Zijne Majesteit en is koninklijk. Volgens de lijst van Don Luis zijn er 228 mudejars en 98 oude christenen, hoewel het leek alsof beide groepen groter zijn. Het enige bezwaar tegen hen betreft een vijandigheid jegens de oude christenen, maar dit werd slechts door één geestelijke verklaard. Deze geestelijke, die vermoedelijk persoonlijke conflicten met hen had, sprak eerst in het geheim slecht over hen, maar onder ede en met een onrustig geweten getuigde hij uiteindelijk positief, net als 22 andere getuigen. De gemeenschap heeft een goede kerk met een prachtig nieuw altaarstuk, rijkelijk versierd met uitstekende liturgische benodigdheden, waaronder een zeer kostbare dodenmisset, zilveren kandelaars, en andere voorwerpen voor het altaardienst. De kerk beschikt over een jaarlijkse

rente van 300 dukaten uit de fabriek en meer dan 800 eeuwigdurende missen zijn in de loop der jaren gesticht, waarvan meer dan 600 door deze gemeenschap. Ze hebben negen broederschappen. Er is een geestelijke uit deze plaats, een kanunnik van een bepaalde kerk, evenals een zekere Requelme, een inwoner van hier, die werd vrijgekocht. Door de aanzienlijke mengeling met oude christenen worden zij ingedeeld bij de tweede groep.

Cutillas

Dit dorp behoort toe aan Don Joan Calvillo en telt 53 mudejars en 115 oude christenen. Het wordt hen verweten dat zij zich onderling groeperen en geen goede banden onderhouden met de oude christenen. Desondanks spreken zowel de priester als zeven andere getuigen positief over hen. Zij en hun voorouders hebben vijftig eeuwigdurende missen gesticht. De gemeenschap onderhoudt drie broederschappen die zij met toewijding bijwonen. Door de mate van mengeling met oude christenen worden zij ingedeeld bij de tweede groep.

Priego

Dit is een dorp onder de beheersing van Santiago, eigendom van de Markies van San Germán. Het telt 935 mudejars en 59 oude christenen. Niemand spreekt specifiek negatief over hen. Echter, in het nabijgelegen dorp Mula, op een uur lopen, zijn er klachten over conflicten betreffende jurisdictie en men merkt op dat zij een afwijkend accent hebben. De priester, die al jaren de parochie leidt en wordt beschouwd als een goed persoon met betrekking tot kennis en deugd, spreekt in het algemeen positief over hen, evenals elf getuigen.

Het wordt gezegd dat zes van de oudste leden naar Santa Fe gingen om zich over te geven aan de Katholieke Koningen tijdens de belegering van Granada, waar zij zich lieten dopen. De koningen traden op als hun peetouders, waarna zij bekeerd werden en vervolgens alle anderen doopten. Zij hebben veel oude herinneringen aan eeuwigdurende missen. Er zijn twee mudejar-geestelijken uit deze plaats, en hun wapens zijn aan hen teruggegeven. Eén van hen diende als kapitein, en het is algemeen bekend dat zij hebben gediend in Granada. Zij schuwen het huwelijk met oude christenen niet. De priester zegt dat zij mogelijk tot de tweede groep behoren.

Puebla de Mula

Dit dorp behoort tot de Markies van Los Vélez. Het heeft 156 mudejars en 36 oude christenen. Het wordt hen verweten dat zij zich onderling groeperen en zich distantiëren van oude christenen en hun huwelijken. Toch is er geen bewijs van minachting of afkeuring. Twee priesters die hier hebben gediend, prijzen hen en beschouwen hen als beter dan anderen. Over het algemeen wordt er positief over hen gesproken door zeven andere getuigen. Zij worden verantwoordelijk gehouden voor twee ongelukkige sterfgevallen van geestelijken. Van één sterfgeval is echter bekend dat het plaatsvond op grondgebied van oude christenen en door hen werd veroorzaakt. Het andere sterfgeval was het resultaat van een conflict en had geen verband met een slechte sekte; het blijft echter onbewezen. De gemeenschap heeft broederschappen en de bewoners nemen deel aan de broederschappen van de Rozenkrans en het Sacrament per maand. Zij blinken uit in het opdragen van missen en het houden van processies voor algemene behoeften zoals water. Er zijn enkele herinneringen aan oude missen, en er

is weinig mengeling met oude christenen. Om deze reden worden zij ingedeeld bij de derde groep.

Albudeite

De plaats Albudeite behoort toe aan Don Joan Fajardo. Er zijn 312 mudejars en 6 oude christenen. De pastoors, biechtvaders en negen andere getuigen spreken in het algemeen positief over hen. De kerk heeft een inkomen van 60 dukaten en er zijn 50 oude missen gesticht. De gemeenschap viert drie heiligendagen die speciaal door devotie zijn toegewijd. Ze nodigen predikanten uit voor de vastentijd en andere feestdagen, en blinken uit in hun aanwezigheid bij deze vieringen en bij de goddelijke diensten. Er zijn broeders uit religieuze ordes in de gemeenschap. Door de geringe mate van menging worden zij gerekend tot de derde groep.

Campos

Het dorp Campos behoort toe aan iemand genaamd Soto. Het heeft 162 mudejars en 32 oude christenen. Er zijn geen getuigen die slecht over hen spreken. Vijf getuigen vermelden positieve zaken in het algemeen. Ze onderhouden een hechte relatie met de naburige plaats, waarbij het gebruikelijk is dat tijdens recente processies voor water de gemeenschappen elkaar halverwege ontmoetten, beelden uitwisselden, en de festiviteiten in hun respectieve dorpen voortzetten. Net als Albudeite worden zij gerekend tot de derde groep.

Archena

Archena is een commandeursplaats van de Orde van Sint-Jan, beheerd door Don Jerónimo Pimentel. Het

dorp telt 290 mudejars en 12 oude christenen. Twaalf getuigen spreken positief over hen in het algemeen, zonder dat er tegengestelde verklaringen zijn. De priester, een monnik van de Orde van Sint-Jan die daar al negen jaar dient, wordt als vijandig beschouwd. Hoewel hij werd opgeroepen om hen te bekritiseren, zijn er geen directe beschuldigingen naar voren gebracht. Hij sprak over alles zeer goed, en verklaarde dat hij sprak als christen, maar niet als liefhebber, omdat hij zich eerder van hen had gedistantieerd. Hij benadrukte dat zij huwelijken met oude christenen niet vermijden, maar er juist naar verlangen. Ze hebben tot wel zeventig eeuwige gedenkmonumenten, onderscheiden zich door hun frequentie in het ontvangen van sacramenten en de viering van feestdagen. De prior heeft verhalen gehoord van ridders die hebben gediend in de oorlog van Granada, en hijzelf heeft hier soldaten begraven. Ze behoren tot de derde groep.

Ceutí

Het dorp Ceutí is eigendom van Doña Juana de Guevara en Doña Ana de Avalos. Er zijn 115 mudejars en 7 oude christenen. Over dit dorp wordt gezegd dat de bewoners vijandig staan tegenover oude christenen en dat huwelijken met hen zeer zeldzaam zijn. Er wordt ook gezegd dat zij hun doden op een specifieke manier rouwen, hoewel dit niet wordt beschouwd als een vorm van ketterij, maar eerder als barbaarsheid. Over het algemeen spreken zowel de priester als twaalf getuigen zeer goed over deze mensen. Ze hebben broederschappen die met grote devotie dienen, en hebben donaties gedaan aan de kerk en de sacristie. Eén oude vrouw heeft jaren geleden tachtig dukaten geschonken voor specifieke doeleinden die goed werden besteed. De kerk is

voorzien van tweehonderd eeuwige missen. Ze behoren tot de derde groep.

Fortuna

Fortuna is een gehucht onder de jurisdictie van Murcia, hoewel het vier mijlen daarvandaan ligt, dichtbij het koninkrijk Valencia. Er wonen 684 mudejars en 54 oude christenen. In dit dorp is de Moriske toonklanken (manier van spreken) iets sterker merkbaar, waarschijnlijk vanwege de nabijheid van Valencia en de afstand tot Murcia. Er wordt ook gezegd dat sommigen van hen de manier van rouw[52] over de doden behouden, hoewel ze dit in de loop der tijd hebben aangepast. Twee priesters, één die dat acht jaar lang was en nog twee anderen, spraken in het algemeen zeer positief over deze mensen, net als enkele ongeschoeide religieuzen die hen hebben geconfesseerd, evenals nog eens elf getuigen. Het is bekend dat zij jaarlijks 600 bulen nemen, waaruit kan worden afgeleid dat hun aantal groter is dan op de lijst staat vermeld. Uit deze plaats komen twee geestelijken, een priester en drie vrouwen met een eenvoudige gelofte van kuisheid. Een zekere María Lozano kocht een slaaf en liet hem plechtig dopen, waarna ze met grote emotie verklaarde dat zij, als zij in een slechtere positie moest verkeren dan haar slaaf, dat onrechtvaardig vond. Deze Lozano heeft deelgenomen aan de oorlog van Granada. Er is geen vijandigheid, maar juist veel vrede met de oude christenen, omdat zij geen jurisdictie hebben. Ze hebben 24 gedenktekens en besteden geld aan begrafenissen. Ze behoren tot de derde groep.

---

[52] Een van de meest populaire beroepen onder vrouwen was vroeger het huren van zichzelf om te wenen om de doden, mensen die ze al dan niet kenden, al dan niet familie hadden, maar voor wie de weeklaagster ontroostbaar huilde alsof het iemand dichtbij betrof.

Abanilla

De stad Abanilla, onderdeel van de “Encomienda” van Calatrava, staat onder het eigendom van een zoon van de hertog van Medina Sidonia. Het telt 1.007 mudejars en 40 oude christenen. Het ligt aan de grens met Valencia, waardoor ze meer van de Moriske 'toonklanken' (manier van spreken) behouden. Het wordt gezegd dat de ouderen boven de 50 jaar de Arabische taal begrijpen, maar de jongeren niet. Sommige van hen behouden de gewoonte om op een bepaalde manier te rouwen over de doden, hoewel degenen die dit vermelden, dit niet beschouwen als een sekte maar als een barbaarsheid. In de kerk hangen 92 sanbenitos (boetekleding) van mensen die gestraft zijn vanwege de sekte van Mohammed, waarvan de meest recente minder dan 50 jaar oud is. Een persoon uit deze plaats zei tijdens een bijeenkomst waarin de gouverneur een oude christen aanstelde als aanklager in een van zijn zaken, dat de gouverneur verkeerd handelde door een aanklager van een andere wet aan te stellen. Toen de griffier, die ook een oude christen was, hem corrigeerde, werd uitgelegd dat deze aanklager een andere wet van een ander volk begreep. Dit veroorzaakte veel verontwaardiging bij de anderen over de oorspronkelijke uitspraak. Ze hebben een afkeer van de oude christenen, en hoewel sommigen van hen vijanden van deze groep zijn, merkte iemand op dat ze zich niet wilden associëren met een oude christen die commissaris was van de kerkgebouw. De kerk zelf is oud, klein en bevindt zich op een zeer hoge plaats, waardoor ze besloten deze niet opnieuw te bouwen. In het leven van Sint-Vincentius Ferrer wordt verteld dat hij de mensen van deze plaats en die van Fortuna bekeerde. Daarom vieren ze zijn feestdag al jaren uitgebreid en hebben ze de gelofte gedaan om zijn dag in acht te nemen. De priester, die al acht jaar in deze rol dient en openlijk toegeeft erg gekwetst te zijn door

deze mensen, spreekt over het algemeen positief over hen. Een andere predikant, een religieus van grote bekendheid die meerdere keren als prelaat heeft gediend en twintig jaar geleden priester was tijdens een vacante zetel, sprak ook zeer goed over hen. Hetzelfde geldt voor de oude christenen die hier wonen. Alleen de eerder genoemde griffier, die grote conflicten met hen heeft gehad, wijst op het eerder genoemde voorval. Hoewel hij een zekere weerzin erkent, stelt hij in hun voordeel dat de Valencianen net zo moors waren als de mensen van Algiers, maar dat deze mensen, ondanks enige restanten van hun verleden, goede christenen zijn. Dit wordt met nadruk bevestigd door 21 getuigen, zowel in het algemeen als over specifieke details. Ze verklaren dat, wanneer ze naar het koninkrijk Valencia gingen om zaken te doen, ze altijd in huizen van oude christenen verbleven en nooit in die van Valencianen Morisken. Er is bekend dat er op een gegeven moment een huwelijk plaatsvond met een Moorse vrouw uit Valencia. Dit werd zo slecht ontvangen door de gemeenschap dat de man die trouwde, het dorp moest verlaten. Volgens het register van de douane kopen ze varkens voor consumptie. De kerkfabriek ontvangt een jaarlijkse rente van 300 dukaten, geheel afkomstig uit giften van deze mensen, aangezien de “Encomienda” hieraan niets bijdraagt. Er zijn 51 eeuwigdurende fondsen. Ze hebben vier kapellen, die ze vaak en met devotie bezoeken. Daarnaast meldt de commandeur van de Orde van de Barmhartigheid in Murcia dat dit dorp en Ricote al 20 jaar jaarlijks 100 dukaten bijdragen aan het klooster voor de vrijlating van gevangenen. Uit hun testamenten blijkt dat ze grote schenkingen doen voor een aanzienlijke hoeveelheid missen. Ze hebben drie broederschappen. Hoewel er conflicten zijn met de oude christenen, geven veel getuigen de schuld aan de oude christenen zelf, omdat zij de mudejars op een dwingende manier behandelen en commanderen. Ondanks dit bestaan er enige mengvormen tussen

beide groepen, maar ze worden beschouwd als behorend tot de derde klasse.

Socobos

De stad Socobos behoort tot de “Encomienda” van de Orde van Santiago, hoewel wordt gezegd dat deze op dit moment vacant is. Er zijn 574 mudejars en 30 oude christenen. Men beweert dat enkele mudejars vanuit Hellín naar deze plaats zijn gemigreerd. Slechts één getuige, verdacht van vijandigheid jegens de mudejars, verklaart dat de ouderen Arabisch spreken. Hoewel hij niets weet van een samenzwering, beweert hij van een man uit Férez, een nabijgelegen plaats, te hebben gehoord dat een “granadina” (vrouw uit Granada) zei dat als de mensen in de vallei in opstand kwamen, de inwoners van Socobos dat ook zouden doen. Volgens deze getuige zouden een andere inwoner van Socobos — een granadino (inwoner van Granada) die inmiddels overleden is — en een mudejar, iets hebben ondertekend met betrekking tot een vermeende samenzwering. De man uit Férez werd onder ede ondervraagd en gaf toe van de “granadina” te hebben gehoord wat werd gezegd. Hij gaf details over de plaats en de omstandigheden, hoewel hij benadrukt dat dit privé gebeurde. De genoemde vrouw uit Granada werd eveneens onder ede ondervraagd, maar ontkende herhaaldelijk dat ze iets dergelijks had gezegd. Ze voegde eraan toe dat, zelfs al had ze het gezegd, het een ernstige aanklacht tegen haarzelf zou zijn geweest en een daad tegen haar ziel. Ondanks uitgebreide onderzoeken kon er verder niets worden opgehelderd over deze zaak. Er wordt verder vermeld dat er in deze plaats twee of drie huwelijken hebben plaatsgevonden met inwoners van Granada. De huidige pastoor heeft geen hoge dunk van de inwoners, maar het is bekend dat persoonlijke

redenen hem in conflict hebben gebracht met hen. Toch erkent zelfs deze pastoor de oprechtheid van hun christelijk geloof en hun levenswijze, en bevestigt hij dat zij zich mengen met de oude christenen. Dit wordt bevestigd door andere getuigen, in totaal vijftien, die over het algemeen positief spreken over deze gemeenschap en met nadruk hun devotie en toewijding aan de eredienst prijzen. Onder deze getuigen bevinden zich drie of vier pastoors die in deze plaats hebben gediend, sommigen van hen tot zeven jaar, en ook zij loven de kwaliteit van hun biechten. De gemeenschap heeft een nieuwe kerk gebouwd, die behoorlijk geschikt is en volledig door hen zelf is opgericht. In deze kerk worden zestig eeuwigdurende missen opgedragen. Ze hebben broederschappen die hun taken goed uitvoeren, brengen predikers voor de vastentijd en andere feestdagen, en hebben recentelijk processies en novenen van missen georganiseerd. Ook hebben ze de omliggende dorpen gevraagd om voor hen tot God te bidden in deze moeilijke tijd en hebben ze de pastoors verzocht dit in hun kerken te vermelden. In mijn bezit is een brief geschreven aan de voogd van San Francisco in Hellín, waarin de mudejar-burgemeester, namens het dorp, met grote tederheid en ijver vraagt om gebeden voor hun situatie. Verder hebben ze in dat klooster twee of drie oude fondsen. Hoewel er in deze plaats iets meer menging is met de oude christenen dan elders, kunnen zij tot de derde klasse worden gerekend. Uit deze plaats zijn zes of zeven families om economische redenen naar Xerpio verhuisd, en ook over hen spreken de getuigen gunstig.

De Ricote vallei

Het dal omvat zes dorpen, die allemaal behoren tot een commandeur van Santiago en onder de jurisdictie van de markies van Villafranca vallen. Omdat de

mensen hier niet zo gunstig bekend staan en ook elders niet hoog worden aangeslagen, heb ik specifieke en gedetailleerde onderzoeken uitgevoerd. Hoewel de verkregen getuigenissen schaars waren (afkomstig uit Orihuela en van mensen met weinig kennis, die de personen en plaatsen in kwestie niet duidelijk konden identificeren), verklaarden sommigen dat de inwoners van het dal, wanneer zij naar het koninkrijk Valencia reisden om handel te drijven, in huizen van morisken-alfaquíes (rechtsgeleerden van de Koran) verbleven en een vriendschappelijke relatie met hen onderhielden. Zij begroetten elkaar volgens de moriske-stijl met het zogenaamde "salemando": de jongeren kusten de hand van de ouderen, terwijl de ouderen de hand van de jongeren aanraakten en vervolgens hun eigen hand kusten. Ook werd beweerd dat zij in het geheim Arabisch met elkaar spraken. Een getuige verklaarde dat hij een Granadino genaamd Jaime Baya (die niet als deel van de zes huizen wilde worden geïdentificeerd) hoorde zeggen dat als hij zou moeten vertrekken, de mensen uit het dal dat ook zouden doen. Volgens de getuigenis fungeerde deze man als syndicus of notaris van vijf dorpen in het dal en zou hij brieven hebben ondertekend die aan de Turk werden toegeschreven, vergelijkbaar met die zij zelf opstelden. Verder werd vermeld dat enkele nakomelingen van een vrouw uit het dal, die hertrouwde met een "Granadino" moriske en naar Coix in het koninkrijk Valencia verhuisde, daar trouwden met Valenciaanse morisk. Echter, twee andere getuigen, wier verklaringen door de bisschop van Orihuela onder censuur werden vastgelegd (documenten die ik in mijn bezit heb), verklaarden dat de inwoners van het dal die naar Valencia reisden om handel te drijven, zich qua uitingen van christendom anders gedroegen dan de Valenciaanse morisken. En ze woonden doorgaans de mis bij, en een bejaarde vrouw uit het dal, die overleed in La

Granja, een plaats in het koninkrijk Valencia, biechtte correct en liet in haar testament een aanzienlijke som geld na voor missen. Daarnaast leven tot twaalf bewoners van het dal, die daarheen zijn verhuisd, als goede christenen en kennen zij de christelijke leer goed. Over het christelijk gedrag van de inwoners van het dal in het algemeen hebben 31 getuigen op verschillende locaties verklaringen afgelegd, waaronder sommigen die als tegenstanders werden aangemerkt. Niet alleen beantwoordden zij de gestelde vragen, maar zij spraken over het algemeen zeer lovend. Ook werd er getuigd over de diensten die deze mensen hebben verleend in de oorlogen van Granada en Orihuela. Daarbij werd vermeld dat uit dit dal enkelen kwamen die een schip vol moren, waarin zij gevangen zaten, hebben teruggebracht. Dit gebeurde samen met een zekere Aledo, een oude christen uit Murcia. Al deze getuigenissen zijn uit eerste hand, en geen enkele van deze getuigen verklaarde iets negatiefs over deze mensen; integendeel, hun verklaringen waren altijd gunstig. Wat betreft de specifieke locaties, heb ik deze naar mijn beste oordeel geclassificeerd, hoewel ze allemaal overeenkomen als behorend tot de derde groep. Wat volgt, is het gedetailleerde overzicht:

Villanueva en Ulea

Deze twee plaatsen, Villanueva en Ulea, delen één enkel pastoraat. Villanueva telt 371 mudejars en 65 oude christenen, terwijl Ulea 244 mudejars en slechts één oude christen heeft. De pastoor van beide plaatsen, die duidelijk veel conflicten met hen heeft gehad, verklaart dat, hoewel hij een afkeer heeft van de oude christenen en vindt dat zij degenen die met hen trouwen niet met dezelfde genegenheid behandelen als hun eigen mensen, hij over het algemeen goed over hen spreekt. Deze mening wordt gedeeld door 22 andere getuigen, die dit bovendien

met nadruk bevestigen. Ze spannen zich in voor de versiering van de kerken, de viering van de feesten en het actief deelnemen aan de broederschappen, die zij op passende wijze dienen en waarbij zij witte waskaarsen gebruiken. In de twee kerken van het dorp zijn 120 missen voorzien. Villanueva is de nieuwste nederzetting van het hele dal, ontstaan uit negen huizen die afkomstig zijn uit Abarán. De kerk was enkele jaren zonder sacrament, totdat de familie López de nodige inspanningen leverde om het te laten installeren. De rijkste inwoners organiseren maandelijks de processie van de Rozenkrans. Ze bezitten ook enkele gekochte slaven, die jaren geleden plechtig zijn gedoopt tegen aanzienlijke kosten. Deze plaats is de best onderhouden en georganiseerde van het hele dal en heeft bovendien de minste kenmerken die typisch zijn voor de Morisken. In Villanueva zijn er dertien huwelijken met oude christenen.

Een getuige die tussen hen woont, genaamd Hernán López (een bekende en bewezen vijand uit vele conflicten), verklaart dat sommige oudere vrouwen in het geheim "Arabigo" (een soort Arabisch) spreken en dat de inwoners doodsvijanden zijn van de oude christenen. Hij beweert ook dat zij minachtende opmerkingen en merkbaar ongenoegen hebben geuit — wat hij beledigend en zeer negatief acht — over het idee dat zij uit de plaats zouden worden verdreven. Hernán López beloofde getuigen naar Murcia te sturen om tegen hen te verklaren, en stuurde er inderdaad een, die dezelfde twee beschuldigingen herhaalde. Echter, toen zij gedetailleerd werden ondervraagd over specifieke feiten, waren hun verklaringen vaag en niet precies over specifieke situaties. Toen zij probeerden concrete gevallen aan te wijzen, kwamen zij niet overeen, en andere getuigen bevestigden deze beweringen niet. Integendeel, wat betreft de christelijke praktijken van deze bevolking, zoals het eten van varkensvlees en het drinken van wijn, verklaarden beide getuigen gunstig.

Abarán

Abarán heeft 574 mudejars en 5 oude christenen. De stichting van de plaats dateert van ongeveer 124 jaar geleden, begonnen door 19 huizen die afkomstig waren uit Hellín. Ten tijde van het onderzoek was de licentiaat Munguía, een jurist uit de plaats, gevangengezet wegens ernstige misdrijven in verband met vervalsing van documenten. Ik had de gelegenheid om met hem te spreken in de gevangenis, aangezien hij mij een gedetailleerd geschrift had gestuurd waarin hij mijn vragen beantwoordde in vijf hoofdpunten. In zijn verklaring spreekt hij zeer negatief over deze mensen op alle vlakken, vooral over de conflicten met oude christenen en hun afwijzing van huwelijken met hen, waarbij hij deze zaken met grote nadruk beschrijft, specifiek wat betreft deze plaats. Hij noemt echter geen specifieke gevallen. Daarnaast beweert hij dat de huidige uitingen van devotie van de inwoners schijnheilig zijn. Hij riep 8 getuigen op om zijn beweringen te ondersteunen, maar uit talrijke getuigenissen bleek dat al deze getuigen persoonlijke vijanden van hem waren. Ondanks dit zijn alle getuigenissen met betrekking tot het christelijke geloof van deze mensen positief. Over de licentiaat Munguía bevestigen personen van groot gezag en reputatie dat hij een man is met een slecht geweten, betrokken bij ernstige misdrijven die in een proces zijn aangeklaagd. Daarentegen spreekt de pastoor van de plaats zeer goed over de inwoners, evenals een arts en een religieus persoon die aanwezig waren, en benadrukken zij dat de inwoners uitblinken in de huidige uitingen van devotie. Ik ondervroeg 15 getuigen, waaronder een pastoor die drie jaar in de plaats had gediend, en allen verklaarden over het algemeen positief. De plaats heeft 120 eeuwigdurende herinneringen, waaronder een die is gewijd aan San Cosme en San Damián in een kapel die met grote devotie wordt bezocht en waar jubeljaar is. Er wordt

bijzondere lof uitgesproken over hun liefdadigheid jegens religieuzen en hun bereidheid om aalmoezen te geven. Ze hebben drie broederschappen en een specifiek liefdadigheidswerk: een kapel en een altaar gewijd aan de Heilige Drie-eenheid, uitsluitend bedoeld voor de begrafenis van armen, zowel uit de plaats zelf als van buitenaf. Van hieruit zijn twee geestelijken voortgekomen, en er zijn tussen de tien en twaalf huwelijken met oude christenen. Daarom blijft het aantal oude christenen in verhouding klein.

Ricote en Ojós

Deze twee plaatsen delen dezelfde pastorie. Ricote heeft 374 mudejars en 4 oude christenen, terwijl Ojós 269 mudejars en 3 oude christenen telt. Men zegt over de inwoners van deze twee plaatsen dat zij enkele eigenschappen sterker vertonen dan die van andere dorpen in de vallei, zoals het vaker vermijden van het eten van spek dan elders. Hoewel er mensen zijn die een minder gunstige mening hebben over hen in vergelijking met de andere plaatsen in de vallei (zonder specifieke gevallen te noemen), spraken de pastoor en alle oude christenen die ik interviewde, inclusief twee die tegen hen waren opgeroepen, zeer positief over hun religiositeit in het algemeen. In het bijzonder getuigden zij dat zij samen met hen maaltijden hadden genuttigd waarbij spek en wijn werden geconsumeerd. Een religieus prediker in de regio en anderen afkomstig uit Murcia, die hebben gepredikt tijdens de vastentijd en feestdagen, bevestigden deze feiten, ondersteund door de verklaringen van nog eens 16 getuigen. De inwoners van Ricote en Ojós blinken uit in het organiseren van feesten, hebben broederschappen, veel oude eeuwigdurende missen, en vanuit Ojós is minstens één geestelijke voortgekomen. Daarnaast hebben zij de koning gediend in de oorlog van Granada en

namen zij deel aan de campagne van Orihuela, waarbij de mensen van deze twee plaatsen de tweede vlag voerden. Er zijn ook registraties van hun deelname aan de bevrijding van een zekere Bobadilla. Ayala en Buendía, afkomstig uit deze regio, waren vooraanstaande soldaten. Er zijn bovendien enkele huwelijken geregistreerd tussen hun inwoners en oude christenen.

Blanca

Blanca heeft 672 mudejars en slechts 3 oude christenen. Het is de plaats met de slechtste reputatie van de hele vallei, een faam die algemeen is verspreid en bevestigd door meer dan 20 personen, waarvan sommigen van goede reputatie, hoewel hun verklaringen voornamelijk gebaseerd zijn op geruchten. Een pastoor die twaalf jaar lang zijn ambt bekleedde, zegt dat zonder twijfel de meeste mensen die zich biechtten, dit volledig en oprecht deden. Hij geeft echter toe dat hij ernstige problemen heeft gehad met sommigen van hen. Over de anderen zegt hij dat ze goed biechten en tevreden zijn met de huidige uitingen van hun geloof. Een andere pastoor, die 14 of 15 jaar geleden priester was, vermeldt dat hij in het geval van de parochianen van Blanca niet de algemene voldoening had die men verwacht van een zo belangrijk sacrament. Hij vindt het jammer dat velen zich zo gedragen, hoewel hij heeft gehoord dat sommige biechtvaders zijn verbeterd. Hij schat dat ongeveer een vierde deel zich toegewijd, volledig en oprecht biechtte. Verder voegt hij eraan toe dat het gebrek aan oprechtheid van anderen mogelijk te wijten is aan onwetendheid en een gebrek aan instructie. Over de huidige biechten zegt hij dat de mensen die biechten nu beter lijken, maar met betrekking tot het verleden voelt hij zich niet in staat hen definitief te veroordelen, hoewel het hem wel argwaan wekt. Sommige oude christenen die onder

hen wonen, hebben ook een negatieve mening over deze mensen. Eén van hen zegt dat hij vindt dat een vijfde van hen slecht is en weinig om het geloof geeft. Daarnaast vermeldt hij dat een overleden persoon hem vertelde over een slechte praktijk, zoals het plaatsen van water onder het bed van een overledene, evenals klaagliederen, isolatie en onthouding bij overlijden. Over de anderen zegt hij dat het goede christenen zijn. Ook wordt er gesproken over een man uit deze plaats waarvan werd gezegd dat men hem tot koning wilde maken, niet door de mensen van deze plaats, maar door de Valencianen. Een andere oude christen herhaalt hetzelfde over het koningschap en overdrijft sterk de vervolging die oude christenen ondervinden. Er wordt kritiek geuit op degenen die met hen trouwen, met de beschuldiging dat ze hun bloed vermengen. Tevens wordt vermeld dat er beledigende en schandalige uitspraken zijn gehoord die hun gemeenschap schande brengen, wat wordt gezien als een reden voor hun uitzetting. Deze twee getuigen zijn bekend als vijanden van deze mensen, die conflicten met hen hebben gehad en hun uitzetting wensen om hun eigendommen over te nemen. Door andere zeven getuigen, die hetzelfde zeggen, komt alleen degene uit Villanueva overeen; de anderen spreken in hun voordeel. Er wordt gezegd dat sommigen uit deze gemeenschap zich weigeren te laten zien bij het eten van spek, het drinken van wijn, en dat ze onderdak gaven aan Morisken uit Valencia. Verder wordt opgemerkt dat, na de uitzetting, er contact was met hen. Er wordt bevestigd dat er meer dan twaalf jaar geleden huwelijken waren met mensen uit Valencia of Granada. De vrouw van Oyo[53], van deze plaats, verhuisde naar La Granja in het koninkrijk Valencia, waar ze twee zonen en twee dochters kreeg, en zij vertrokken allen tijdens de uitzetting.

[53] De vrouw van een zekere Hoyos (achternaam).

De auditor van Don Luis Faxardo, een gerespecteerd persoon, zegt dat hij heeft gehoord over de geruchten van de troonsbestijging. Hij verzekert dat deze man jaarlijks naar het koninkrijk Valencia reisde, van openbare fondsen leefde en niet met de bedoeling trouwde om koning te worden. Hij hecht echter geen geloof aan deze bewering omdat dit pas na de uitzetting werd genoemd, en hij heeft bewijs (zijn eigen woorden) dat soortgelijke geruchten die over andere mudejars zijn verspreid, onwaar zijn. Andere mensen die van dit gerucht over de troonsbestijging hebben gehoord, zeggen dat het juridisch werd onderzocht en er niets werd gevonden; in plaats daarvan werd de man vrijgesproken en beschouwen ze het als een illusie en een valse getuigenis. Van deze mensen wordt gezegd dat sommige van de oudste onder hen “Arabigo” (een soort Arabisch) spreken en dat ze over het algemeen meer terughoudend en minder vroom zijn dan de anderen in het dal. Er wordt zelfs gesuggereerd dat men andere mudejars uit het dal heeft horen zeggen dat die van Blanca hen ruïneerden. Desondanks wordt er in het algemeen positief gesproken over hun christelijk geloof, en er zijn twaalf getuigen die dit bevestigen, waaronder één die hun priester is geweest. Ze hebben broederschappen en hebben acht eeuwige missen opgericht. Ze kopen en houden varkens en consumeren het vlees. Het is bekend dat ze elk jaar 200 bulen aanschaffen. Ze vragen predikers en biechtvaders voor de Vastentijd en hebben de prior van Jumilla, in sandalen, gevraagd om daar een klooster te stichten. Ze hebben drie of vier moren gevangen die door hun velden trokken en die in Orihuela hadden gediend. Een Padilla en een Molina kwamen uit morenland. Voorts hadden ze enkele soldaten en sloten huwelijken met oude christenen.

Verslag van wat ik zelf uit mijn ervaring met deze mensen heb kunnen begrijpen

Zeker, zeer geëerde vader, het is een zeer moeilijke taak om met zekerheid uit te vinden wat Uw Majesteit mij heeft opgedragen. Aan de ene kant heb ik getuigenissen gevonden die alle geloof verdienen, en ik heb het zelf ervaren. Deze mensen, vooral in de Ricote Vallei en op enkele andere plaatsen waar ze vaak de macht in handen hebben, hebben veel vijanden, hetzij door de straffen voor de excessen van de oude christenen die in hun gemeenschappen wonen, hetzij door concurrentie om publieke functies en in het bestuur, of door hebzucht om hun eigendommen te bemachtigen door middel van hun uitzetting. Wat betreft alles wat ik met zekerheid heb vernomen, zijn er ook degenen die zeggen dat andere invloedrijke personen, om hun eigen belangen, veel bijdragen aan de uitzetting van deze mensen. Aan de andere kant zijn de mensen die buiten de gemeenschappen wonen, vooral die uit de stad Murcia, erg geïnteresseerd in het behouden van deze mensen, hetzij om gebruik te maken van hun werk op de boerderijen, hetzij vanwege de inkomsten, tienden en opbrengsten die aan hen toekomen (hoewel de meeste in handen zijn van de leenheren), of door de algemene vroomheid die velen ertoe aanzet om het goede te doen voor de verdrukten en om goed over hen te spreken. Daarom, en omdat ik weer in gebieden ben gekomen en tussen mensen, die ik eerder niet kende of had behandeld, kan mijn verslag onderhevig zijn aan de fouten die vaak voorkomen bij menselijke onderzoeken. Niettemin verklaar ik aan Uwe Eminentie, voor het goddelijk en menselijk gerecht, en met de integriteit van trouw en waarheid die ik aan mijn koning verschuldigd ben, dat ik alle zorgvuldigheid heb toegepast die ik kon en die ik nodig achtte voor het onderzoeken van deze zaak. Ik overweeg dat, als ik door mijn schuld degenen die het

niet verdienen voor goed hield of degenen die het wel verdienen voor slecht, ik in het eerste geval tegen de trouw die ik aan de goddelijke en menselijke majesteit verschuldigd ben zou handelen, en in het tweede geval tegen de eer, de bezittingen en de zielen van zoveel mensen, wat me zou overladen met een eeuwige onrust en een gewetenlast die niet te verzoenen zou zijn. Om deze reden heb ik alle getuigen die ik heb ondervraagd overtuigd om, met hetzelfde geweten, de waarheid aan mij te vertellen. Na persoonlijke rondreizen door het hele Ricote-dal en andere directe wegen naar Murcia, met grote geheimhouding en zorgvuldigheid, heb ik de mensen ondervraagd over hun geloof en hun leerstellingen onderzocht. Tegelijkertijd heb ik contact gemaakt met de lokale bevolking en getuigen gehoord die ik geschikt achtte, waarbij ik voorzichtig was om niet ontdekt te worden door degenen van wie ik wist dat ze banden hadden. Daarna ging ik naar Murcia, waar ik Don Luis Faxardo ontmoette en het probleem rustig met hem besprak. Ik vroeg hem om zijn advies en liet hem de vragen zien die ik aan de getuigen stelde, zodat hij kon controleren of er iets ontbrak. Ook vroeg ik hem om een lijst van mensen van wie ik aanvullende informatie kon verkrijgen. Aangezien ik de bisschop niet kon vinden, sprak ik met de inquisitor Ayala, de meest ervaren, en met de leiders van verschillende religieuze orden, waaronder de Prior van Santo Domingo, de Provinciaal en de Bewaarder van San Francisco, de Prior van San Augustinus, de Prior van de Karmelieten, de Minister van de Heilige Drie-eenheid, de Commandeur van de Orde van Barmhartigheid, de Rector van de Sociëteit en de Voorzitter van de Ongeschoeide Franciscanen. Aan al deze personen vroeg ik onder eed geheimhouding en ontving ik lijsten van gekwalificeerde getuigen met een goede reputatie en inzicht. Ik volgde dezelfde procedure bij de vicaris-generaal van de bisschop, een hoogwaardigheidsbekleder van meer dan zeventig jaar, die meer

dan veertig jaar in Murcia heeft gewerkt, waarvan twaalf in zijn huidige functie. Uiteindelijk heb ik 3 inquisiteurs, 13 functionarissen van de Inquisitie en twee ridders met een ordeketen ondervraagd. 30 pastoors, 45 geestelijken die hen hebben gepreekt, gebiecht en aalmoezen hebben gevraagd uit alle genoemde religies, zes hoogwaardigheidsbekleders en leden van het kapittel van de Kerk, 30 oudere personen van inzicht en goede intentie, en oude christenen. Het laatste dat ik deed, was praten met de burgemeester, Don Luis de Godoy, wiens verklaring in alle opzichten gunstig was. Na Murcia te hebben verlaten, maakte ik uitgebreide aantekeningen over alle andere overgebleven plaatsen. Ik ging ook, op aanbeveling van Don Luis Faxardo, naar de bisschop van Orihuela, die me de bovengenoemde verklaringen gaf en zei dat hij persoonlijk geen bijzonder kwaad tegen hen wist. Hij vertelde me dat hij had gehoord dat ze goed waren en had aan Zijne Majesteit geschreven met het verzoek dat, als ze werden uitgezet, ze naar christelijke gebieden werden geleid, omdat hij medelijden had dat ze moesten vertrekken. Hoewel hij van mening was dat hun geloof niet erg standvastig was, zou hij liever hebben dat de verlaten gebieden in zijn bisdom werden bevolkt door oude christenen dan door hen. Ten slotte ging ik naar Yecla om deze kwestie te bespreken met de bisschop van Cartagena, die me vertelde dat hij weinig informatie over deze mensen had, behalve uit vier plaatsen die hij had bezocht en waar hij een goede indruk van had gekregen. Voor de rest had hij goede berichten ontvangen en liet hij me een eerder opgesteld rapport zien dat bedoeld was om te voorkomen dat getuigen later de waarheid zouden verhullen in verdere onderhandelingen. Ik las alle informatie door; hoewel het niet zo uitgebreid was, kwam het goed overeen met wat ik had begrepen, wat ik hierboven al heb vermeld, zowel in positieve als in negatieve zin, Edelachtbare Vader.

Wat in dit verband noodzakelijk lijkt te vermelden, is dat de getuigen die zich tegen deze mensen uitspreken dit meestal zeer algemeen doen, en hen alleen beoordelen op basis van de veronderstelling van hun afkomst. Zelfs degenen met veel informatie durven hen niet expliciet te veroordelen. Als sommigen gedetailleerder spreken, is dit gebaseerd op vermoedens en met een bekende en bewezen vooringenomenheid. Zelfs als we aannemen wat ze zeggen, heb ik niets gevonden dat hen ondubbelzinnig veroordeelt. Hen beoordelen enkel op basis van hun gemeenschappelijke afkomst, zonder bewijs van ontrouw, lijkt onrechtvaardig, vooral omdat er veel aanwijzingen zijn die hen onderscheiden van de "Granadinos" en Valencianen. Dit is feitelijk de algemene mening van degenen die over hen spreken. Door hen te onderscheiden, zal de rechtvaardiging van Zijne Majesteit duidelijk worden, vooral omdat hij dit zorgvuldig heeft onderzocht om een besluit met een gerust geweten te kunnen nemen.

Niettemin is de onoprechtheid en conformiteit die ze onderling vertonen dezelfde als waarmee andere schuldigen van hun afkomst zijn aangeklaagd en gestraft, inclusief deze groep zelf, in de eerste 70 jaar na hun bekering. Wat betreft de biechten: van de vele biechtvaders die ik heb ondervraagd, in totaal wel 50, uiten slechts twee enige twijfel en verdenking over één enkele plaats. Dit omvat dus niet allen, en zij durven hen ook niet te veroordelen. De anderen zeggen dat, als zij dodelijke zonden hebben, zij deze volledig en eenvoudig opbiechten. Sommigen spreken "Arabigo" (een soort Arabisch) of hebben een bijzonder accent, weigeren spek te eten of hebben een specifieke manier van huilen. Veel mensen excuseren dit door te zeggen dat slechts weinigen deze eigenschappen vertonen, en dan vooral de ouderen, die nog niet volledig afstand hebben genomen van de barbaarse gewoonten van hun voorouders. Anderen wijzen echter erop dat dergelijke gedragingen algemeen voorkomen op plaatsen waar verschillen in

status en kwaliteit bestaan, zoals tussen edellieden en boeren, die hen ruw en overheersend behandelen. Dit heeft geleid tot een grotere verdenking dat deze situatie bijdraagt aan hun uitzetting, wat lijkt te wijzen op de noodzaak van enige hervorming. Wat betreft het weigeren om te trouwen, wordt dit vaak gerechtvaardigd door te stellen dat ze in het algemeen niet durven te vragen vanwege de slechte en vernederende reacties die ze ontvangen. Alleen de arme en hulpeloze mensen wensen met hen te trouwen. Toch lijkt het mij dat er ook sprake is geweest van aanzienlijke afwijkingen in plaatsen van het derde type. Met betrekking tot de slechte behandeling door priesters heb ik ontdekt dat deze vier gevallen overal bij oude christenen zouden kunnen voorkomen. De getuigen die in hun voordeel spreken, doen dit niet op basis van vermoedens of op algemene wijze, zoals degenen die tegen hen spreken, maar met zekerheid. Ze getuigen van hun goede levenswijze, hun deugdzaamheid en hun christelijkheid, via alle positieve daden die gewone oude christenen normaal gesproken hebben, zonder zich daarin op enige wijze van hen te onderscheiden. Het is waar dat velen met mededogen spreken en sommigen met meer nadruk dan de waarheid vereist, door hen zelfs als beter te beschouwen dan oude christenen. Mijn mening is dat er voldoende getuigenis is om hen als goede christenen en trouwe onderdanen van Zijne Majesteit te beschouwen. En de uitingen die ik op sommige plaatsen waarnam, leken mij niet overdreven en ik weet niet hoe ik moet beschrijven wat mij raakte en ontroerde. Ik heb enkele mensen, zowel mannen, vrouwen als kinderen, de biecht afgenomen en het leek erop dat zij zich volledig en oprecht biechtten met het verlangen hun ziel te redden. Onder alle soorten mensen die ik ondervroeg, constateerde ik dat zij de christelijke leer goed kenden. Ik was aanwezig bij enkele festiviteiten die waren gesticht, en ik zag dat de erfgenamen deze

met devotie vierden, waarbij zij de fondsen gebruikten die door de overledenen waren vastgelegd. Ik woonde ook processies van broederschappen en waterprocessies bij, die op dezelfde wijze werden uitgevoerd als hier, met veel witte kaarsen tijdens de Rozenkransprocessies, vooral in Villanueva. Het is belangrijk te vermelden dat met betrekking tot samenzwering en de oprichting van een koning, het nuttig zou zijn als een bevoegd persoon met de macht om te onderzoeken en te straffen, deze kwestie nader zou onderzoeken. Dit viel echter niet direct onder mijn bevoegdheden. Ik protesteer dat, vanuit mijn ambt en professie, dit verslag niet mag worden beschouwd als reden voor straf, bloedvergieten, verminking of dood. Tot slot geef ik ter overweging aan Uw Eerwaarde Vader dat, gezien alles wat bekend is over ontmoetingen met oude christenen, het belangrijk is om, ongeacht of de Mudejars vertrekken of blijven, maatregelen te nemen om de immuniteit en veiligheid van deze oude christenen die tussen hen wonen te waarborgen. Ik geloof dat een groot deel van deze conflicten kan worden voorkomen als er hervormingen worden doorgevoerd in het bestuur en de jurisdictie die de Mudejars op veel plaatsen in zeer absolute zin uitoefenen.

Relatie van Gonçalo Ximénez, inwoner van Murcia

Ik ben ook geïnformeerd over hoe Zijne Majesteit mij per speciaal bevel heeft opgedragen onderzoek te doen naar Gonçalo Ximénez, overeenkomstig de overhandigde documenten. Er is geen enkele getuige gevonden die iets negatiefs over hem verklaarde. Integendeel, veel mensen, waaronder zijn pastoor, bevestigen dat hoewel hij een Morisk uit Granada is, hij getrouwd is met een "oude christen" en altijd vijandig heeft gestaan tegenover zijn eigen volk (de Morisken). Hij wordt beschouwd als een goede christen, bezoekt regelmatig de sacramenten, vraagt om aalmoezen en verdeelt deze onder de kloosters waar hij missen heeft laten stichten, vooral in het klooster van San Agustín in Murcia. Daarnaast voedt en onderwijst hij zijn kinderen goed. Wat betreft de diensten die hij heeft geleverd, zijn deze bekend, maar voor de meest betrouwbare details wordt verwezen naar de door hem ingediende documenten. Santo Tomás de Ávila, laatste dag van april in het jaar 1612. Fray Joan de Pereda. Overdracht van de vragen.

1.-Wat is de mening over het christelijk geloof en de levenswijze van deze mensen? Lijken zij in dit opzicht op de oude christenen en worden zij als zodanig beschouwd? Ontvangen zij de sacramenten voor zichzelf en hun kinderen, zowel tijdens hun leven als bij hun overlijden? Gebruiken zij deze sacramenten volledig en oprecht? Belijden zij hun doodzonden tijdens de biecht, indien zij die hebben? Sterven zij met testamenten, giften, missen en aalmoezen? Hebben zij goede werken of eeuwige herinneringen gesticht? Geven zij aalmoezen, vieren zij feesten, behoren zij tot broederschappen, nemen zij aflaten, organiseren zij preken en streven zij naar jubeljaren? Hadden al deze praktijken betrekking op voorgaande jaren? Waren de uitingen van devotie na het edict van

uitzetting oprecht, opgewekt of slechts geveinsd? Welke vormen hebben deze uitingen aangenomen?
2.- Wat is bekend over de oorsprong van deze mensen? Werden ze veroverd of vrijwillig bekeerd, en sinds wanneer? Wat betekent de term "mudejars? Is dit een algemene of specifieke benaming? Zijn er onder hen geestelijken, religieuzen of iemand die als heilige wordt beschouwd, of iemand die martelaarschap heeft ondergaan in het land van de Moren of die na gevangenschap daar is vrijgekocht?
3.- Wat betreft het Heilige Inquisitie: zijn ze ooit gestraft? Zijn er sporen van hun straf, zoals sanbenito's? Hebben ze een gevestigde positie? Vermijden ze het houden van varkens, het eten van spek of het drinken van wijn? Voeren ze bepaalde rituelen uit bij begrafenissen, zoals vasten, afzondering, klaagzangen of gezangen die verdacht zijn vanwege hun geloof? Trouwen ze met familieleden zonder dispensatie, houden ze zich niet aan de rituelen van de Kerk, en lijken ze in kleding of gewoonten op andere morisken, of worden ze als anders beschouwd?
4.- Wat is de situatie in de verschillende soorten gebieden waar ze wonen? In sommige gebieden zijn ze zo vermengd en verwant door huwelijken met oude christenen dat ze niet te onderscheiden zijn. In andere gebieden is er een duidelijke scheiding, maar wel vermenging. En in weer andere gebieden leven ze volledig gescheiden en weigeren ze huwelijken met oude christenen. Voelen ze zich beledigd door dergelijke huwelijken en bekritiseren ze degenen die dat doen? Trouwen of zijn ze getrouwd met andere morisken uit verdachte gebieden? Hebben ze bijzondere omgang met hen gehad? Zijn er in een van deze gebieden bijeenkomsten, geheime vergaderingen of complotten geweest om een koning te verheffen? Maken ze vijanden, vervolgen of mishandelen ze oude christenen?
5.- Of deze mensen ooit de koningen hebben gediend in oorlogen, met name in die van Granada of andere

oorlogen. Of ze vrijwillig en op eigen kosten hebben deelgenomen of waren aangewezen door loting. Of ze soldaten in de militie zijn, en of het hen is toegestaan om alle soorten wapens te dragen zoals oude christenen. Of ze Moren uit Berberland of piraten gevangen hebben genomen, buit hebben meegebracht, of een koninklijke standaard hebben heroverd die verloren was gegaan. En wat de publieke opinie en reputatie is over al deze zaken, met inbegrip van algemene vragen over leeftijd en afkomst. Alles dient onder ede van geheimhouding en waarheid te worden meegedeeld[54].

54 GONZÁLEZ CASTAÑO, JUAN (1992). El informe de fray Juan de Pereda sobre los mudéjares murcianos en vísperas de la expulsión, año 1612. In: Areas, vol. 14. pp. 222-235

4 DOCUMENTEN

4.1 Assimilatie, 1501

1501-IX-21. Granada.
De assimilatie van de nieuwe christenen uit het koninkrijk Murcia naar het belasting-regime dat geldt voor de rest van de bevolking. R.G.S., september 1501. Zonder folio[55].

Don Fernando en doña Isabel, enz. Aan u, Lope Zapata, onze rechter van de stad Murcia, gezondheid en genade. We willen dat u weet dat, namens de joodse gemeenschappen en bewoners van ons koninkrijk Murcia, die vroeger moren waren en nu tot ons heilige katholieke geloof zijn bekeerd en in feodale gebieden, ordenen en abdijen wonen, we via een verzoek bij onze raad geïnformeerd zijn. In dit verzoek werd verklaard dat, volgens het recht, omdat ze zich tot ons heilige katholieke geloof hebben bekeerd, ze als christenen behandeld zouden moeten worden en geen andere belastingen of rechten zouden moeten betalen dan de andere christenen van dit koninkrijk. Ze vrezen en vermoeden dat de heren van de plaatsen waar ze wonen, hen andere belastingen zullen eisen die ze vroeger als moren betaalden, met name in de vorm van tienden, almoguerna, hoofdgeld, huur, dula's, alfardas, hout, hooi, kippen en andere rechten die ze vanwege hun status als moren vroeger betaalden. Daarom verzoeken ze dat wij beschikken dat ze vanaf nu goed behandeld worden en dat er geen verschil zal zijn tussen hen en de oude christenen in hun manier van leven, bestuur en belastingen, zoals het onze wil en genade is. En omdat het ons verlangen en onze wil is de waarheid van deze zaak te kennen om de nodige maatregelen te nemen in overeenstemming met de gerechtigheid,

---

55 LADERO QUESADA, M. ANGEL (1969). Los mudéjares de Castilla en tiempos de Isabel I, Valladolid. pp. 312-314.

bevelen wij dat deze onze brief met betrekking tot dit onderwerp wordt uitgevaardigd. Daarom bevelen wij jullie dat, zodra jullie deze brief ontvangen, de heren van de genoemde plaatsen en de recent bekeerden bijeenroepen en een onderzoek uitvoeren naar alles wat hierboven is vermeld. Jullie moeten onderzoeken welke rechten de genoemde gemeenschappen betaalden toen zij moren waren en of de rechten die hen nu worden opgelegd ook door de andere christenen die in dezelfde plaatsen wonen worden betaald, evenals de redenen waarom de moren bepaalde rechten betalen en de christenen andere. Onderzoek ook welk recht de heren van deze plaatsen hebben om de recent bekeerden te verplichten dezelfde belastingen te blijven betalen die zij betaalden toen zij moren waren, terwijl de andere christenen deze niet betalen. Jullie moeten ook onderzoeken of, in het verleden, wanneer een moro zich tot ons heilige katholieke geloof bekeerde, hij na zijn bekering de rechten als moro bleef betalen of als christen begon te betalen. En alles wat jullie nodig achten om de waarheid te verhelderen. Nadat het onderzoek is uitgevoerd en het resultaat bekend is, stuur de verkregen informatie naar onze raad, zodat de zaak kan worden onderzocht en gehandeld in overeenstemming met wat gerechtigheid dicteert. En wij bevelen de betrokken partijen, en elke andere persoon die opgeroepen moet worden of van wie jullie denken dat het noodzakelijk is informatie te verkrijgen om de waarheid te kennen over het genoemde, zich voor jullie te presenteren wanneer zij worden opgeroepen en gedagvaard. Zij moeten de eed afleggen, hun getuigenissen verklaren en hun verklaringen afleggen binnen de vastgestelde termijnen, onder de straffen die jullie hen opleggen of bevelen op te leggen in onze naam, welke wij hierbij uitvaardigen en opleggen. Om te voldoen aan alles wat hierboven is bepaald, verlenen wij jullie volledige bevoegdheid via deze onze brief, inclusief alle

incidenten, afhankelijkheden, noodgevallen, aanvullingen en verbanden die voortvloeien uit deze kwestie. En doe niet anders.
Ondertekend: De Koning, De Koningin.

4.2 Bekering van de Mudejares, 1501

Brief van de Katholieke Koningen waarin zij de bekering van de Mudejares van het koninkrijk Murcia, afhankelijk van de Militaire Ordes, accepteren en verschillende gunsten verlenen. Granada, 21 september 1501. (Archief van de Gemeente Abanilla, opgenomen in de Real Ejecutoria van 27 november 1578. Overdracht gedaan in 1629, folio's 37v-39v)[56].

De Koning en de Koningin. Met betrekking tot wat wij bevelen te antwoorden op de smeekbeden van de aljamas, de ouderen en de goede mensen van de morerías van de dorpen en plaatsen van de Ordes van Santiago, Calatrava en San Juan die bestaan in ons koninkrijk Murcia, evenals van de dorpen en plaatsen van de leenheren en abdijen van het genoemde koninkrijk, die zich onlangs hebben bekeerd en zich willen bekeren tot onze Heilige Katholieke Geloof, hebben wij het volgende beschikt:

Ten eerste, met betrekking tot hetgeen ons werd verzocht, dat voortaan degenen die zich al hebben bekeerd of zich zullen bekeren tot ons Heilige Katholieke Geloof als christenen behandeld zullen worden. Dat zij de belastingen en rechten betalen zoals de andere christenen in de stad en het koninkrijk Murcia, en dat zij worden vrijgesteld van de diensten, halve diensten, het hoofd van het hoofdgeld (cabeza de pecho) en andere belastingen die zij als Mudejares betaalden. Dit verlenen wij als een gunst en een beloning ter erkenning van hun bekering en de bekering die zij nog zullen ondergaan naar ons Heilige Katholieke Geloof. Wij zijn verheugd dat in de stad en het koninkrijk Murcia, evenals in al

[56] TORRES FONTES, JUAN (1982) El señorio de Abanilla. Edición de la Academia Alfonso X el Sabio, Murcia pp. 219-222.

onze koninkrijken en leenheerlijkheden, zij als christenen behandeld zullen worden, en dat zij geen andere belastingen of rechten hoeven te betalen dan diegene die zij aan ons betalen of die ons toebehoren, behalve die welke de andere christenen van de genoemde stad en het koninkrijk Murcia, evenals van de andere steden, dorpen en plaatsen waar zij verblijven, betalen.

Eveneens, als antwoord op hun verzoek, aangezien ons werd meegedeeld dat zij enkele kledingstukken hadden gemaakt voor hun eigen kleding, evenals voor die van hun vrouwen, zonen en dochters, en dat zij vroegen of zij deze mochten blijven dragen totdat ze versleten waren, stemmen wij hiermee in. Echter, de kledingstukken die zij vanaf nu maken, moeten zoals die van de andere christenen in onze koninkrijken zijn, om verschillen tussen hen en de oude christenen te voorkomen, en zodat allen op dezelfde manier behandeld worden.

Bovendien, aangezien ons werd meegedeeld dat velen van hen, volgens hun oude geloof, met familieleden in de tweede, derde en vierde graad waren getrouwd, en in overweging genomen wat de Heilige Moeder Kerk heeft bepaald, verleent onze genade hun toestemming om in deze huwelijken te blijven om schandalen en andere ongemakken te voorkomen, aangezien het canonieke recht dit toestaat. Wij bevelen aan dat dit onderwerp gerespecteerd wordt volgens de graden die het recht vaststelt. Eveneens, als antwoord op hun verzoek, dat wij hen toestonden te wonen in hun huizen waarin zij tot nu toe hebben gewoond, achten wij dit passend en bevelen wij dat het wordt uitgevoerd. Wij bevelen ook de andere inwoners van de genoemde steden en plaatsen aan om contact met hen op te nemen en de andere noodzakelijke maatregelen te nemen zodat zij beter geïnstrueerd worden in onze heilige katholieke geloof. Wat hun verzoek betreft om, terwijl zij zich in de katholieke leer begeven, niet lastiggevallen te worden door de inquisitie, bevelen wij dat zij goed

behandeld worden en dat er geen fouten in hen worden gezocht of stappen tegen hen worden ondernomen. Bij deze bevelen wij onze gerechtelijke ambtenaren, rechters en autoriteiten, zowel in de stad Murcia als in de andere steden, dorpen en plaatsen van onze koninkrijken en leenheerlijkheden, om dit te doen en hen met liefde te behandelen, als christenen die zich recentelijk tot onze heilige katholieke geloof hebben bekeerd.

Bovendien, als antwoord op hun verzoek om het beëindigen van de onrechtvaardigheden die de ontvangers van de Castiliaanse belastingen hen hebben aangedaan, door hen opnieuw de belastingen op te leggen, omdat zij hen goed hebben behandeld en genade hebben verleend, zowel aan degenen die zich al hebben bekeerd als aan degenen die zich in de toekomst zullen bekeren in de genoemde steden en plaatsen, verlenen wij bij deze genade voor alle straffen die zij tot nu toe hebben ondergaan wegens het niet volledig betalen van de Castiliaanse rechten, en voor enige verdoezeling die zij hierover hebben gepleegd. En het is onze genade dat hun geen straf of tekortkoming wordt opgelegd vanwege hetgeen hierboven vermeld, en dat er vanaf nu ook geen Castiliaanse belastingen van hen worden geëist die zij moesten betalen toen zij nog Moren waren. Wij bevelen onze ontvangers en fiscus om deze niet te eisen, noch enig onderzoek hierover uit te voeren, en als enig bezit van hen is genomen, dat het hen wordt teruggegeven. Ook bevelen wij onze burgemeester van de stad Murcia, evenals zijn schepenen, beambten en andere autoriteiten van de genoemde steden en plaatsen, om deze bepalingen uit te voeren en de recent bekeerde personen goed te behandelen. Evenzo moeten zij alle genaden en vrijheden die in dit document en in deze hoofdstukken staan, volledig naleven en ervoor zorgen dat ze niet worden geschonden of anderszins niet worden nageleefd, onder de straf van onze genade en een boete van

tienduizend maravedíes voor onze schatkist. Gedaan in de stad Granada, op de eenentwintigste dag van de maand september, in het jaar van de geboorte van onze Verlosser Jezus Christus, vijftienhonderd en één. Ik, de koning, ik, de koningin. Op bevel van de koning en de koningin, Juan Ruiz de Cadaba.

4.3 Geconcerteerde overeenkomsten, 1501

29 september 1501. Granada.
Geconcerteerde overeenkomsten met de opnieuw bekeerde Moren van het koninkrijk Murcia. Staat L^{o}.227. Zonder folio[57].

De koning en de koningin. Wat wij bevelen in antwoord op hetgeen werd verzocht door de aljamas en de oude, goede mannen van de Moren van de steden en plaatsen van de orden van Santiago, Calatrava en San Juan in het koninkrijk Murcia, en de steden en plaatsen van heren en abdijen van dat koninkrijk, die zich nu hebben bekeerd of willen bekeren tot onze heilige katholieke geloof, is het volgende:

Allereerst, met betrekking tot wat aan ons werd verzocht, dat vanaf nu degenen die zich hebben bekeerd of zich zullen bekeren tot ons heilige katholieke geloof als christenen behandeld zullen worden, en dat zij de belastingen en rechten zullen betalen zoals de andere christenen van de stad en het koninkrijk Murcia betalen. En dat zij worden vrijgesteld van de dienst, halve dienst, de hoofdbelasting, de Castiliaanse belastingen en andere belastingen die zij als Moren betaalden, als een goedheid en genade, en omdat zij zich hebben bekeerd en zich moeten bekeren tot ons heilige katholieke geloof. Wij willen dat in de genoemde stad en het koninkrijk Murcia, en in al onze koninkrijken en heersten, zij als christenen worden behandeld, dat zij geen andere belastingen of rechten betalen dan die welke tot ons behoren of kunnen behoren, behalve die welke de andere christenen van de genoemde stad en

---

57 LADERO QUESADA, M. ANGEL (1969). Los mudéjares de Castilla en tiempos de Isabel I, Valladolid. pp. 316-318.

het koninkrijk Murcia betalen, evenals die in de andere steden, dorpen en plaatsen waar zij wonen.

Daarnaast, met betrekking tot wat zij ons vroegen over het feit dat zij enkele kledingstukken hadden gemaakt voor zichzelf en voor hun vrouwen, zonen en dochters, en of wij hen zouden toestaan deze te dragen en te gebruiken totdat ze versleten waren, geven wij toestemming, op voorwaarde dat de kleding die zij vanaf nu maken, vervaardigd wordt zoals de andere christenen in onze koninkrijken doen, zodat er geen verschil is tussen hen en de oude christenen, en dat iedereen op dezelfde manier wordt behandeld.

Eveneens vertelden zij ons dat velen van hen, volgens hun gebruik, getrouwd waren met familieleden in de tweede, derde en vierde graad, wat verboden is door de Heilige Moeder Kerk, en daarom willen wij hen toestaan in deze huwelijken te blijven om schandalen en andere ongemakken te vermijden, aangezien het canonieke recht dit toestaat. Wij bevelen dat dit wordt nageleefd zoals het recht voorschrijft in de toegestane graden.

Daarnaast, met betrekking tot wat zij ons vroegen, namelijk om hen toe te staan te blijven wonen in de huizen waarin zij tot nu toe hebben gewoond, vinden wij dit goed en bevelen wij dat dit gebeurt. Wij bevelen de andere bewoners van de genoemde steden en plaatsen aan om contact met hen op te nemen en hen de nodige zaken te leren, zodat zij worden onderwezen in ons heilige katholieke geloof.

Eveneens, met betrekking tot wat zij ons hebben gevraagd, namelijk dat zij gedurende enige tijd, terwijl zij worden onderwezen in ons heilige katholieke geloof, niet door de inquisitie zouden worden behandeld, stemmen wij ermee in dat zij goed worden behandeld en dat er geen fouten bij hen worden gezocht, noch dat er tegen hen wordt opgetreden om deze reden. Wij bevelen hierbij aan onze corregidores, rechters en andere magistraten, zowel van de genoemde stad Murcia als van de andere steden, dorpen en plaatsen in onze koninkrijken en

heerlijkheden, dat zij dit uitvoeren en hen christelijk behandelen, als mensen die recent tot ons heilige katholieke geloof zijn gekomen.

Daarnaast, met betrekking tot hun verzoek om maatregelen te treffen tegen de onrechtvaardigheden die onze belastinginners hen aandoen door boetes en klachten op te leggen vanwege onderzoek, en ook door opnieuw bepaalde belastingbedragen van hen te eisen, hebben wij besloten dat, ten behoeve van hen die zich nu hebben bekeerd en voor hen die zich in de toekomst tot ons heilige katholieke geloof zullen bekeren in de genoemde dorpen en plaatsen, wij hen kwijtschelding geven voor alle boetes die zij tot nu toe hebben opgelopen wegens het niet volledig betalen van de belastingen, en voor enige verzwijging die zij hebben begaan. Wij bepalen dat het onze wil is dat hen geen boetes of klachten worden opgelegd om deze redenen, noch dat zij voortaan de belastingen hoeven te betalen die zij moesten betalen toen zij nog moslims waren.

En wij bevelen onze belastinginners en inquisitoren (voor "ontvangers") dat zij deze belastingen niet mogen eisen of vorderen, noch enig onderzoek tegen hen mogen instellen, en indien iemand goederen van hen heeft ontnomen, dat deze moeten worden teruggegeven. Verder bevelen wij onze corregidor van de genoemde stad Murcia, evenals haar burge-meesters, gerechtsdeurwaarders en andere rechters en officieren van de genoemde dorpen en plaatsen, om dit te handhaven, en om de genoemde nieuwbekeerden goed te behandelen en te zorgen dat alle privileges en vrijstellingen die in deze onze oorkonde en hoofdstukken zijn opgenomen, worden nageleefd. Zij mogen in geen geval en op geen enkel moment tegen hen optreden of toestaan dat anderen dit doen, op straffe van onze ongenade en een boete van tienduizend maravedís ten behoeve van onze schatkist.

Uitgegeven in de stad Granada, op 29 september van het jaar 1501.
Ik, de koning. Ik, de koningin.
Op bevel van de koning en de koningin, Juan Ruiz de Calcina (*sic. Juan Pérez de Almazán*).
Afschrift uit de 16e eeuw, jaar 1570.

4.4 Petitie van Genade, 1611

1611
Petitie van genade door de inwoners van de Vallei van Ricote aan de Koning, met het verzoek om de gevolgen van het decreet van uitzetting tegen hen op te schorten. (Archiefreferentie: 12-C-16, Stadsarchief "Almudi", Murcia.)

Genade, een deugd die eigen is aan vorsten en die meer dan bij enig ander op aarde schittert in Uw Majesteit, inspireert de inwoners van de Vallei van Ricote (die in deze gelegenheid eerder met tranen spreekt) en hun bemiddelaars, om neergeknield aan de koninklijke voeten van Uw Majesteit te smeken dat Uw Majesteit hen met koninklijke barmhartigheid en genade wil behandelen in het licht van de voorgenomen uitzetting van hun personen. Zij vragen dat zij eerst en vooraf in gerechtigheid gehoord mogen worden, zodat Uw Majesteit hierover met wijsheid kan oordelen. Zij dragen de volgende redenen aan:

1.- Majesteit, de inwoners van de Vallei van Ricote en andere oude dorpen in het Koninkrijk Murcia hebben zich vrijwillig meer dan 370 jaar geleden overgegeven aan Koning Ferdinand de Heilige, terwijl zij de Infante Don Alfonso, zijn zoon, riepen als hun heer en voorvader van Uw Majesteit. Een van de voorwaarden waaronder zij werden opgenomen onder de bescherming van de Koningen van Castilië, was dat zij verdedigd zouden worden tegen elke vorm van geweld of onrecht, zowel intern als extern. Het is aan Uw Majesteit om in gerechtigheid ervoor te zorgen dat zij geen onrecht lijden door deze uitzetting, en hen te verdedigen en beschermen in hun huizen, aangezien zij zich vrijwillig aan de Koninklijke Kroon hebben toevertrouwd onder die voorwaarde en bescherming.

2. Het raakt aan het Heilige Katholieke Geloof en aan Uw Koninklijke Kroon, waarvan Uw Majesteit de verdediger is, dat degenen die zich vrijwillig aan dit geloof hebben overgegeven en het hebben aangenomen, niet worden uitgezet. Dit geldt ook voor degenen die uit eigen wil zijn overgegaan naar ons Heilige Katholieke Geloof. Indien de inwoners van Granada werden uitgezet zonder rechtvaardige redenen, was dat omdat zij met geweld werden onderworpen, en zij en hun nakomelingen worden sindsdien als verdacht beschouwd. Maar de inwoners van het Koninkrijk Murcia bevinden zich in een andere situatie: zij waren vrijwillige onderdanen, en hun oude christelijkheid en loyaliteit verzekeren hun trouwe dienst aan Uw Koninklijke dienst.

Zo ontving Murcia, hoofdstad van dat koninkrijk, eervolle titels van de vorige Koningen van Castilië, de voorgangers van Uw Majesteit, namelijk die van zeer edel en zeer loyaal, zoals algemeen bekend is. Bovendien beval Koning Alfonso XI, van glorieuze herinnering, in zijn testament dat zijn ingewanden in die stad zouden worden begraven, waar zij inderdaad rusten, als erkenning voor de trouw en liefde waarmee zij hem dienden en trouw bleven dienen aan hun natuurlijke koningen en heren, waaronder Uw Majesteit.

3. Zij hebben dit bewezen in alle gelegenheden die zich voordeden gedurende deze tijd, met name bij de Katholieke Koningen tijdens de verovering van Granada, en onlangs tijdens de opstand in die stad. Ook eerder, tijdens de opstand van de “comuneros”, toonden zij zoveel moed dat zij als eersten de Koninklijke Kroon dienden, tot het punt dat zij tegenover de Markies van Los Vélez, Uw stadhouder en kapitein-generaal, kwamen te staan in die beroemde slag bij Orihuela tegen deze opstandelingen.

En aan de grens hebben zij zich op dezelfde wijze trouw gedragen, tegen de Moren uit Berbería, die hen bij diverse gelegenheden lastigvielen. Ze hebben hen gevangen genomen en hen doen vrezen voor Uw Koninklijke banieren. En zelfs wanneer zij gevangen werden genomen in Algiers of andere gebieden van de ongelovigen, en zelfs wanneer zij werden onderworpen of vastgebonden tot de dood, weken zij nooit af van het Heilige Katholieke Geloof. Zij leefden erin, leven erin en sterven erin, uit vrije wil.

Uw Majesteit heeft momenteel vele soldaten in Italië, Vlaanderen en andere gebieden, waaronder kapiteins en veldheren zoals Don Juan Carillo, Mateo Serrano, Diego de Molina, en Tomás de Bobadilla, die in de Slag bij Gelves het Koninklijke en Keizerlijke Banier verdedigde door het van de vijanden te heroveren.

4. Sire, niet alle inwoners van dat dal en de omliggende dorpen zijn puur afstammelingen van Moren, zoals ten onrechte wordt aangenomen. Het is mogelijk dat Uw Majesteit verkeerd geïnformeerd is. Het waren nederzettingen van Goten, waar oorspronkelijk de Heilige Katholieke Geloofsleer werd verkondigd door Sint Eufrasio, een leerling van de heilige apostel Jacobus, de patroonheilige van Spanje. Later, toen de Afrikaanse Moren arriveerden, bleven sommigen van hen, terwijl anderen door de extreme nood van die tijden werden gedwongen om zich aan te sluiten bij hun machtige en gevreesde leger. Op een later moment predikte Sint Vincentius Ferrer er, waarbij hij de zeden hervormde en het geloof versterkte dat reeds sinds oude tijden in deze nederzettingen was gezaaid. Dit geloof bleef behouden onder de inwoners, ondanks de Afrikaanse wapens, en zij bleven altijd trouw en loyaal aan de Katholieke Koningen. Ze trokken zich niet terug, maar verdedigden het land, tot het moment van hun overgave.

Zij hebben tempels gebouwd, voorzien van middelen, priesters onderhouden, en omdat de grond arm is, hebben zij op eigen kosten religieuzen van de orde van Sint Franciscus en andere ordenen van buitenaf gehaald, zodat zij hun het Heilige Evangelie konden prediken. Zij hebben broederschappen opgericht, zoals die van Onze-Lieve-Vrouw en andere, die met grote toewijding en vreugde worden gevierd.

5. Ondanks alles wat hierboven is vermeld, hebben zij geprobeerd zich te integreren onder de oude christenen, zoals bijna alle bewoners daar nu zijn. Zij kunnen daarom als zodanig worden beschouwd, omdat zij zich na driehonderdzeventig jaar gevestigd te hebben en zich te hebben aangesloten onder het banier van Jezus Christus en dat van Uwe Majesteit, nooit hebben teruggetrokken.

Zij hebben religieuzen, biechtvaders en predikers gehad en hebben goede christenen voortgebracht. Zij hebben kapelanijen, vrome herinneringen en hospitalen gesticht. Bovendien komt uit Alcantarilla een inheemse inwoner die in de stad Gandía als heilig wordt beschouwd. Dit, aan de buitenkant, is een duidelijk bewijs; en aan de binnenkant eveneens, aangezien de Heilige Inquisitie, de grote wachter van het geloof, zich met hen heeft moeten bemoeien vanwege hun standvastigheid in het geloof, dat door de heiligen is geplant en door de grote barmhartigheid van God in hun van nature trouwe harten is gegoten.

Zij smeken nederig Uw Majesteit, door het Lijden van onze Verlosser Jezus Christus, om hen met ogen van genade te bekijken en hen te beschermen door de uitvoering van het tegen hen gepubliceerde uitwijzingsbevel op te schorten, zodat de onschuldigen niet lijden. Door dit te doen, zal God en Uwe Majesteit goed worden gediend, en zullen zij een grote en bijzondere gunst ontvangen, die in de wereld erkend zal worden.

Zij wachten dit af met tranen, boetedoeningen, openbare processies en smeekbeden tot God onze Heer, tot de Allerheiligste Maagd en tot de Heiligen, door de barmhartige hand van Uwe Majesteit.

5 BIBLIOGRAFIE

Boeken geschreven door Govert Westerveld

De meeste van mijn boeken, geschreven in het Engels, Duits, Spaans, Frans, Arabisch en Nederlands, bevinden zich in de Nationale Bibliotheek van Den Haag (Koninklijke Bibliotheek in Den Haag).

Nº	Year	Title	ISBN
01	1990 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero I Las Damas: ciencia sobre un tablero I. 132 pages. Lulu Editors.	84-7665-69 Softcover
02	1992 2014	Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors. Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors.	84-604-3888-0 None
03	1992 2014	Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-3887-2 None
04	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, II Las Damas: ciencia sobre un tablero, II. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-3886-4 None

05	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, III Las Damas: ciencia sobre un tablero, III. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-4043-5 None
06	1992	Libro llamado Ingenio...juego de marro de punta: hecho por Juan de Timoneda. (Now not edited).	84-604-4042-7
07	1993 2014	Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-5021-X None
08	1997	De invloed van de Spaanse koningin Isabel la Católica op de nieuwe sterke dame in de oorsprong van het dam- en moderne schaakspel. Spaanse literatuur, jaren 1283-1700. In collaboration with Rob Jansen. 329 pages. (Now not edited)	84-605-6372-3 hardcover
09	1997 2014 2014	Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Foreword: Prof. Dr. Juan Torres Fontes, University of Murcia. 900 pages. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 672 pages. Lulu Editors. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 364 pages. Lulu Editors.	84-923151-0-5 978-1-291-80895-7 paperback 978-1-29-80974-9

10	2001 2014 2014	Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. Foreword of Prof. Dr. Francisco Márquez Villanueva – University of Harvard – USA. 1004 pages. Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 552 pages. Lulu Editors. Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 568 pages. Lulu Editors.	84-923151-1-3 978-1-291-80122-4 Paperback 978-1-291-80311-2
11	2004	Morisco Ricote, tomo I	Without publising
12	2004	La reina Isabel la Católica: su reflejo en la dama poderosa de Valencia, cuña del ajedrez moderno y origen del juego de damas. In collaboration with José Antonio Garzón Roger. Foreword: Dr. Ricardo Calvo. Generalidad Valeciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Secretaría Autonómica de Cultura. 426 pages.	84-482-3718-8 paperback
13	2006 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume I. Foreword: Prof. Ángel Alcalá – University of New York. 441 pages.	10:84-923151-4-8 None

		(bubok.com) Los tres autores de La Celestina. Volume I. 441 pages (bubok.com)	
14	2007 2014 2014	Miguel de Cervantes Saavedra, Ana Felix y el morisco Ricote del Valle de Ricote en "Don Quijote II" del año 1615 (capítulos 54, 55, 63, 64 y 65. Dedicated to Prof.Francisco Márquez Villanueva of the University of Harvard. 384 pages. El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume I. 306 pages. Lulu Editors El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume II. 318 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-5-6 978-1-326-09629-8 Hardcover 978-1-326-09679-3 Hardcover
15	2008	Damas Españolas: El contragolpe. 112 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-9-2
16	2008 2015	Biografía de Doña Blanca de Borbón (1336-1361). El pontificado y el pueblo en defensa de la reina de Castilla. 142 pages. Biografía de doña Blanca de Borbón (1336-1361). 306 pages. Lulu Editors	10:84-923151-7-2 978-1-326-47703-5 Hardcover en KB
17	2008	Biografía de Don Fadrique, Maestre de la Orden de Santiago (1342-1352). 122 pages. Biografía de Don Fadique, Maestre de la Orden de Santiago. 228 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-6-4 978-1-326-47359-4 Hardcover
18	2008 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. (Now not edited)	10:978-84-612-604-0-9 None

		Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. Ebook (bubok.com)	
19	2008 2015	El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro, el Cruel (1350-1369). 176 pages El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro I el Cruel (1350-1369). 336 pages. Lulu Editors	13:978-84-612-6037-9 978-1-326-47531-4 Hardcover
20	2008 2015	Los comendadores del Valle de Ricote. Siglos XIII-XIV. Volume I. 178 pages Los Comendadores del Valle de Ricote. Siglox XIII-XIV. 316 pages. Lulu Editors.	13:978-84-612-6038-6 978-1-326-47485-0 Hardcover
21	2009 2015 2015	Doña Blanca y Don Fadrique (1333-1361) y el cambio de Negra (Murcia) a Blanca. 511 pages. De Negra a Blanca. Tomo I. 520 pages. De Negra a Blanca Tomo II. 608 pages Lulu Editors	13:978-84-612-6039-3 978-1-326-47805-6 Hardcover 978-1-326-47872-8 Hardcover
22	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume III. 351 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Los tres autores de La Celestina. Volume III. 424 pages. (bubok.com)	13:978-84-613-2191-9 None
23	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume IV. 261 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Tres autores de La Celestina. Volumen IV. 312 pages. Ebook (bubok.com)	13:978-84-613-2189-6 None

24	2010	El monumento del Morisco Ricote y Miguel de Cervantes Saavedra. 80 pages.	13:978-84-613-2549-8
25	2011 2012	Un ejemplo para España, José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Foreword: Ramón Luis Valcárcel Sisa. (Now not edited) Un ejemplo para España, José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Ebook (bubok.com)	978-84-614-9221-3 None
26	2012	The History of Checkers of William Shelley Branch. 182 pages. (Now not edited).	None
27	2013	Biografía de Juan Ramírez de Lucena. (Embajador de los Reyes Católicos y padre del ajedrecista Lucena). 240 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66911-4
28	2016	El tratado contra la carta del Prothonotario de Lucena. 182 pages. (Now not edited)	None
29	2012	La obra de Lucena: “Repetición de amores”. 83 pages. (Now not edited)	None
30	2012	El libro perdido de Lucena: “Tractado sobre la muerte de Don Diego de Azevedo”. 217 pages. (bubok.com)	None
31	2012	De Vita Beata de Juan de Lucena. 86 pages. (Ebook – bubok.com)	None
32	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón mundial de las damas entre 1933-1938.	978-1-291-68772-9 Paperback

		Volume I. 357 pages. Lulu Editors.	
33	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón mundial de las damas entre 1933-1938. Volume II. 300 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68769-9 Paperback
34	2013	Biografía de Amadou Kandié, jugador fenomenal senegal´s de las Damas entre 1894-1895. 246 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68450-6 Paperback
35	2013	The History of Alquerque-12. Spain and France. Volume I. 388 pages. Lulu Editors	978-1-291-66267-2 Paperback
36	2013	Het slechtste damboek ter wereld ooit geschreven. 454 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68724-8 Paperback
37	2013	Biografía de Woldouby. 239 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68122-2 Paperback
38	2013	Juan del Encina (alias Lucena), autor de Repetición de amores. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63347-4
39	2013	Juan del Encina (alias Francisco Delicado). Retrato de la Lozana Andaluza. 352 pages. Lulu Editors.	978-1-291-63782-3
40	2013	Juan del Encina (alias Bartolomé Torres Naharro). Propalladia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63527-0
41	2013	Juan del Encina, autor de las comedias Thebayda, Ypolita y Serafina. 92 pages. Lulu Editors	978-1-291-63719-9
42	2013	Juan del Encina, autor de la Carajicomedia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63377-1
43	2013	El Palmerín de Olivia y	978-1-291-62963-7

		Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors	
44	2013	El Primaleón y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors.	978-1-291-61480-7
45	2013	Hernando del Castillo seudónimo de Juan del Encina. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63313-9
46	2013	Amadis de Gaula. Juan del Encina y Alonso de Cardona. 84 pages. Lulu Editors	978-1-291-63990-2
47	2013	Sergas de Esplandián y Juan del Encina. 82 pages. Lulu Editors	978-1-291-64130-1
48	2013	History of Checkers (Draughts). 180 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66732-5 Paperback
49	2013	Mis años jóvenes al lado de Ton Sijbrands and Harm Wiersma, futuros campeones mundiales. 84 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68365-3 Paperback
50	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en moderne Schaakspel. Volume I. 382 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66611-3 Paperback
51	2013	Alonso de Cardona, el autor de la Questión de amor. 88 pages. Lulu Editors.	978-1-291-65625-1
52	2013	Alonso de Cardona. El autor de la Celestina de Palacio, Ms. 1520. 96 pages. Lulu Editors.	978-1-291-67505-4
53	2013	Biografía de Alonso de Cardona. 120 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68494-0
54	2014	Tres autores de La Celestina: Alonso de Cardona, Juan del Encina y Alonso de Proaza. 168 pages. Lulu Editors.	978-1-291-86205-8
55	2014	Blanca, una página de su historia: Expulsión de los	None

		moriscos. (With Ángel Ríos Martínez). 280 pages. Lulu Editors.	
56	2014	Ibn Sab'in of the Ricote Valley, the first and last Islamic place in Spain. 288 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15044-0 Hardcover
57	2015	El complot para el golpe de Franco. 224 pages. Lulu Editors.	978-1-326-16812-4 Hardcover
58	2015	De uitdaging. Van damsport tot topproduct. Hoe de damsport mij hielp voedingsproducten van wereldklasse te creëren. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15470-7 Hardcover
59	2015	The History of Alquerque-12. Remaining countries. Volume II. 436 pages. Lulu Editors.	978-1-326-17935-9 paperback
60	2015	Your visit to Blanca, a village in the famous Ricote Valley. 252 pages. Lulu Editors.	978-1-326-23882-7 Hardcover
61	2015	The Birth of a new Bishop in Chess. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37044-2 Hardcover
62	2015	The Poem Scachs d'amor (1475). First Text of Modern Chess. 144 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37491-4 Hardback
63	2015	The Ambassador Juan Ramírez de Lucena, the father of the chessbook writer Lucena. 226 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37728-1 Hardcover
64	2015	Nuestro ídolo en Holanda: El senegalés Baba Sy campeón mundial del juego de las damas (1963-1964). 272 pages. (bubok.com).	None
65	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964	978-1-326-39729-6 Hardcover

		of 10x10 Draughts. Volume I. 264 pages. Lulu Editors.	
66	2015	The Training of Isabella I of Castile as the Virgin Mary by Churchman Martin de Cordoba. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40364-5 Hardcover
67	2015	El Ingenio ó Juego de Marro, de Punta ó Damas de Antonio de Torquemada. 228 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40451-2 Hardcover
68	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume II. 204 pages. Lulu Editors.	978-1-326-43862-3 Hardcover
69	2016	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume I. 316 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60212-3 Hardcover
70	2015	The Origin of the Checker and Modern Chess Game. Volume III. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60244-4
71	2015	Woldouby's Biography, Extraordinary Senegalese checkers player during his stay in France 1910-1911. 236 pages. Lulu Editors.	978-1-326-47291-7 Hardcover
72	2015	La Inquisición en el Valle de Ricote. (Blanca, 1562). 264 pages. Lulu Editors.	978-1-326-49126-0 Hardcover
73	2015	History of the Holy Week Traditions in the Ricote Valley. (With Ángel Ríos Martínez). 140 pages. Lulu Editors.	978-1-326-57094-1 Hardcover
74	2016	Revelaciones sobre Blanca. 632 pages. Lulu Editores.	978-1-326-59512-8 Hardcover
75	2016	Muslim history of the Región of Murcia (715-1080). Volume I. 308	978-1-326-79278-7 Hardcover

		pages. Lulu Editors.	
76	2016	Researches on the mysterious Aragonese author of La Celestina. 288 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81331-4 Hardcover
77	2016	The life of Ludovico Vicentino degli Arrighi between 1504 and 1534. 264 pages. Lulu Editors	978-1-326-81393-2 Hardcover
78	2016	The life of Francisco Delicado in Rome: 1508-1527. 272 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81436-6 Hardcover
79	2016	Following the Footsteps of Spanish Chess Master Lucena in Italy. 284 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81682-7 Hardcover
80	2016	Historia de Granja de Rocamora: La Expulsión en 1609-1614. 124 pages. Lulu Editors.	978-1-326-85145-3 Hardcover
81	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel. Deel II. 384 pages. Lulu Editors.	978-1-291-69195-5 paperback
82	2015	The Spanish Origin of the Checkers and Modern Chess Game. (De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel) Volume III. 312 pages. Lulu Editores.	978-1-326-45243-8 Hardcover
83	2014	El juego de las Damas Universales (100 casillas). 100 golpes de al menos siete peones. 120 pages.	13-978-84-604-3888-0
84	2009	Siglo XVI, siglo de contrastes. (With Ángel Ríos Martínez). 153 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Rios Martínez & Govert Westerveld	978-84-613-3868-9

85	2010	Blanca, una página de su historia: Último enclave morisco más grande de España. 146 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Rios Martínez & Govert Westerveld	None
86	2017	Ibn Sab'in del Valle de Ricote; El último lugar islámico en España. 292 pages. Lulu Editors.	978-1-326-99819-6 Hardcover
87	2017	Blanca y sus hierbas medicinales de antaño. 120 pages. Lulu Editors.	978-0244-01462-9 Hardcover
88	2017	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume II. 300 pages. Lulu Editors	978-0-244-04257-8 Hardcover
89	2017	Muslim History of the Region of Murcia (1080-1228). Volume II. 308 pages. Lulu Editors	978-0-244-64947-0
90	2018	History of Alquerque-12. Volume III. 516 pages. Lulu Editors.	978-0-244-07274-2 Paperback
91	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume I. 456 pages. Lulu Editores.	978-1-326-47888-9 Hardcover
92	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume II. 232 pages. Lulu Editores	978-1-326-47949-7 Hardcover
93	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume III. 520 pages. Lulu Editors.	978-0-244-65938-7
94	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume IV. 248 pages. Lulu Editors.	978-0-244-36089-4
95	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume V. (In press)	978-0-244-57803-9 Lulu Editors
96	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent	978-0-244-05324-6

		(Lucena), author of: Peregrino y Ginebra, signed by Hernando Diaz. 412 pages. Lulu Editors.	
97	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena) in Ferrara. 316 pages. Lulu Editors.	978-0-244-95324-9
98	2018	Propaladia Lucena	In Press
99	2018	Question de Amor Lucena	In Press
100	2018	My Young Years by the side of Harm Wiersma and Ton Sijbrands, Future World Champions – 315 pages. Lulu Editors.	978-0-244-66661-3 Lulu Editors
101	2018	The Berber Hamlet Aldarache in the 11th-13th centuries. The origin of the Puerto de la Losilla, the Cabezo de la Cobertera and the village Negra (Blanca) in the Ricote Valley. 472 pages. Lulu Editors.	978-0-244-37324-5 Lulu Editors Hardcover
103	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo I. 172 pages. Lulu Editors.	978-0-244-38353-4 Lulu Editors Hardcover
102	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo II. 148 pages. Lulu Editors.	978-0-244-08237-6 Lulu Editors Hardcover
104	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo III. 176 pages. Lulu Editors.	978-0-244-98564-6 Lulu Editors Hardcover
105	2018	La fabricación artesanal de papel en Negra (Blanca) Murcia. (Siglo XIII)	978-0-244-11700-9 Lulu Editors Hardcover
106	2018	La aldea bereber Aldarache en los siglos	In Press

		XI-XIII. El origen del Puerto de la Losilla, el Cabezo de la Cobertera y el pueblo Negra (Blanca) en el Valle de Ricote.	
107	2018	Analysis of the Comedy and Tragicomedy of Calisto and Melibea. Lulu Editors. 131 pages. Lulu Editors.	978-0-244-41677-5 Lulu Editors Hardcover
108	2018	Diego de San Pedro and Juan de Flores: the pseudonyms of Lucena, the son of doctor Juan Ramírez de Lucena. Lulu Editors. 428 pages. Lulu Editors.	978-0-244-72298-2 Lulu Editors Hardcover
109	2018	Dismantling the anonymous authors of the books attributed to the brothers Alfonso and Juan de Valdés. 239 pages. Lulu Editors.	978-0-244-26453-6 Lulu Editors
110	2018	Revelation of the true authors behind Villalon's books and manuscripts. 429 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56448-3 Lulu Editors
111	2018	Doubt about the authorship of the work Asno de oro published in Seville around 1513. 225 pages. Lulu Editors.	978-1-792-03946-1 KDP Amazon
112	2018	Damas Españolas: Reglas y estrategia. Tomo I. 138 pages. Lulu Editors.	978-0-244-86526-9 Lulu Editors
113	2019	*El Lazarillo,* initiated by Lucena and finished by Bernardo de Quirós. 282 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56495-7 Lulu Editors
114	2019	Damas Españolas: Direcciones para jugar bien. Tomo II. 150 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56529-9 Lulu Editors
115	2019	Damas Españolas: Principios elementales y Golpes. Tomo III. 142	978-0-244-26573-1 Lulu Editors

		Pages. Lulu Editors	
116	2019	Damas Españolas: Concepto combinativo y Juego posicional. Tomo IV. 117 pages. Lulu Editors.	978-0-244-26590-8 Lulu Editors
117	2019	Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Murcia. Wetenswaardigheden over de gehuchten en dorpen langs de vreemde route van de twee vermiste Nederlanders in de Spaanse deelstaat Murcia. 303 bladzijden. Lulu Editors	978-0-244-56569-5 Lulu Editors
118	2019	Damas Españolas: La partida. Tomo V. 130 páginas. Lulu Editors	978-0-244-86605-1 Lulu Editors
119	2019	Damas Españolas: Los problemas. Tomo VI. 114 páginas. Lulu Editors. Hardcover	978-0-244-26643-1 Lulu Editors
120	2020	Tradiciones y costumbres holandesas. Vida familiar, social y comercial. 312 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56551-0 Lulu Editors
121	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo (Lucena), the unknown son of the Embassador Juan Ramírez de Lucena and author of La Celestina. Volume I. 414 pages. Lulu Editors.	978-0-244-27298-2 Lulu Editors
122	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo (Lucena), the unknown son of the Embassador Juan Ramírez de Lucena and author of La Celestina. Volume II. 422 pages. Lulu Editors.	978-0-244-87333-2 Lulu Editors

123	2020	Muslim History of the Region of Murcia (1229-1304). Volume III. 300 pages. Lulu Editors	In Press
124	2020	Juan de Sedeño and Fernando de Rojas	978-1-71686-700-2 Lulu Editors
125	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo, the author of *Lazarillo* and *Viaje de Turquía*	978-1-71679-758-3 Lulu Editors
126	2020	Testament of Fernando de Rojas. Pursuit of the missing writer	978-1-71680-426-7 Lulu Editors
127	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo and Fernando de Rojas – the Authors of Repetición de Amores and Arte de Ajedrez. 265 pages. Lulu Editors.	978-1-71674-220-0 Lulu Editors
128	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo and Continuations of La Celestina. 671 pages. Lulu Editors	978-1-71670-562-5 Lulu Editors
129	2020	My family tree. 53 pages. Lulu Editors	978-1-71668-665-8 Lulu Editors
130	2020	El Gran Capitán, obra escrita por Fernando de Rojas & Gonzalo Fernández de Oviedo 77 pages. Lulu Editors	978-1-71665-818-1 Lulu Editors
131	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo y sus obras. Tomo I. 276 pages. Lulu Editors	978-1-71665-331-5 ©
132	2020	Analysing Literary Works in Fernando de Rojas' Will. Volume I. 719 pages. Lulu Editors	978-1-71665-894-5 ©
133	2020	Relatos blanqueños	In Press
134	2020	Draughts is more difficult than chess. El juego de damas es más difícil que el ajedrez. 97 pages. Lulu Editors	978-1- 716-43612-3 ©
135	2021	Discovering Blanca. 10 routes to discover its	978-1-716-37511-8

		natural and cultural wealth. Authors: José Molina Ruíz, Mª Luz Tudela Serrano, Virginia Guillén Serrano, Govert Westerveld – 159 pages	
136	2021	Una idea de la vida en Blanca alrededor del año 1900. Authors: Ángel Ríos Martínez, Govert Westerveld – 148 pages Lulu Editors	978-1-716-27209-7
137	2021	Beautiful introductory forcing moves and hidden combinations. Years 1885 – 1933 256 pages – Lulu editors	978-1-716-17015-7
138	2021	Cambiando Blanca por Ricote alrededor del año 1900. 195 pages – Lulu Editors	978-1-716-55470-4
139	2021	Draughts dictionary English, Spanish, French, Arabic, Dutch 147 Pages. Lulu Editors	978-1-008-99182-8
140	2021	Tactics & Strategies of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts 349 pages. Lulu Editors.	978-1-008-96582-9
141	2021	250 New Positions of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts. 283 pages. Lulu Editors	978-1-008-96563-8
142	2021	Innovative Creativity of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts. 333 pages. Lulu Editors	978-1-008-96561-4
143	2021	Las Tácticas & Estrategias del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-4717-9926-6
144	2021	250 Nuevas posiciones	978-1-7947-2194-4

		del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	
145	2021	Creatividad Innovativa del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-7947-1992-7
146	2021	Tactique & Stratégie du Jeu de Dames par Isidore Weiss	978-1-291-77299-9
147	2021	250 Nouvelles positions dans le Jeu de Dames du champion du monde (1895-1912) Isidore Weiss.	978-1-7947-0355-1
148	2021	Créativité innovante dans le Jeu de Dames du champion du monde (1895-1912) Isidore Weiss.	978-1-7947-0052-9
149	2021	Tacktiek & Strategie van het Damspel door Isidore Weiss	978-1-7947-8747-6
150	2021	250 Nieuwe Damposities van de Wereldkampioen (1895-1912) Isidore Weiss	978-1-7947-2512-6
151	2021	Innovatieve Creativiteit van de Wereldkampioen (1895-1912) Isidore Weiss in de Damsport.	978-1-7947-1967-5
152	2021	Tattica & Strategia del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel gioco della dama	978-1-387-60954-3
153	2021	250 Nuove Posizioni del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel giocco della Dama	978-1-7947-7386-8
154	2021	Creatività innovadora del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel giocco della	978-1-7947-4069-3

		Dama	
155	2021	Taktik & Strategie des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame	978-1-387-92348-9
156	2021	250 Neue Positionen des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame	978-1-7947-1197-6
157	2021	Innovative Kreativität des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame.	978-1-7947-1068-9
158	2021	As táticas & Estratégias do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-84799-808-8
159	2021	250 Novas Posições do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-7947-3420-3
160	2021	Criatividade innovadora do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-4717-7858-2
161	2021	Joseph Dentroux, le premier problèmiste le plus vieux deu monde	978-1-7948-0419-7
162	2021	Estrategia para la utilización integral y comercialización de algunos sub-productos de los citricos	978-1-7947-4227-7
163	2022	Enkele gegevens over de geschiedenis van het Fries dammen	978-1-716-02445-0
164	2022	Revelaciones sobre Blanca. Tomo II	978-1-716-01266-2
165	2022	Draughts héroes of the 100 squares (1850-1912). Letters A-H. Volume I	978-1-4583-8122-4
166	2022	Draughts Poems from France, Spain, Germany, Poland, The Netherlands, The United States,	978-1-4717-5248-3

		Sweden, Great Britain, and Russia.	
167	2022	Doctor Manuel Cárceles Sabater. Revolucionario en el Cantón de Cartagena, en la Cirugía y en el Juego de Damas	978-1-4716-4610-2
168	2022	Finales del juego de damas según Dr. Carlos Rodríguez Lafora. Breve biografía.	978-1-4710-7103-4
169	2022	Libro del Juego de Damas según un Canónigo del Sacromonte de la Ciudad de Granada	978-1-716-27209-7
170	2022	Tapas van weleer uit Blanca (Murcia); behorende tot de morisken streek Ricote dat Cervantes in 1615 beschreef in Don Quijote II	978-1-4710-4443-4
171	2022	Tapas of yesteryear from Blanca (Murcia); belonging to the Morish Ricote region that Cervantes described in Don Quijote II in 1615	978-1-4710-3976-8
172	2022	Hearty Appetite Eduardo Sánchez Molina Traductor: Govert Westerveld	978-1-4710-0610-4
173	2022	Gezonde Eetlust Eduardo Sánchez Molina Traductor: Govert Westerveld	978-1-4709-7871-6
174	2022	Libro de los autos para el recluta-miento de los soldados de milicia de Blanca (1635-1642)	Ebook, sin ISBN
175	2022	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Reconstrucción de «Flores y lágrimas»	DOI: 10.13140/ RG.2.2.17424.28161

		Tomo I	
176	2023	El poeta blanqueño Antonio Molina González (1850-1919) Poemas	DOI: 10.13140/ RG.2.2.15582.72006
177	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. «Ratos perdidos» Tomo II	DOI: 10.13140/ RG.2.2.13488.02569
178	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Historia de unos amores Tomo III	DOI: 10.13140/ RG.2.2.10434.04802
179	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística I Tomo IV	DOI: 10.13140/ RG.2.2.24871.62880
180	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Cuestión de Bombo Tomo V	DOI: 10.13140/ RG.2.2.32670.41283
181	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística II Tomo VI	DOI: 10.13140/ RG.2.2.32303.41127
182	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística III Tomo VII	DOI: 10.13140/ RG.2.2.27873.17768 978-1-4466-4580-2
183	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Mocedades Tomo VIII	DOI: 10.13140/ RG.2.2.25130.49606
184	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Fruta del tiempo Tomo IX	DOI: 10.13140/ RG.2.2.25372.97920 978-1-4466-4553-6
185	2023	José Rodríguez López (1863-1890), el guardia	DOI: 10.13140/ RG.2.2.31140.14723

		civil poeta de Blanca (Murcia).	
186	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Crónicas del Pasado. (1889-1911). Tomo I Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-4749-0
187	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Crónicas del Pasado (1912-1937). Tomo II Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4461-9648-9
188	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Desde España a Filipinas. Tomo III Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5232-6
189	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Esbozos forenses. Tomo IV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5196-1
190	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Auras de arriba. Tomo V Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-0973-3
191	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Luciérnagas y Sensitivas. Tomo VI	978-1-4467-0926-9
192	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas 1889-1911 Tomo VII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-3469-8
193	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas 1912-1937. Tomo VIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4466-9079-6
194	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Testimonios sobre Tirso Camacho. Tomo IX	

		Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
195	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Monólogos cient-ificos. Tomo X. Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
196	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas de Sevilla. Tomo XI. Por Manuel EnriqueGutiérrez Camacho	978-1-4461-9511-6
197	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas de Sevilla Tomo XII. Por Manuel EnriqueGutiérrez Camacho	
198	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Regionalismo andaluz. Tomo XIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5185-5
199	2023	Tirso Camacho (1870-1937). Joyas y Tradiciones Sevillanas. Tomo XIV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
200	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Los grandes maestros. Tomo XV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
201	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Ingreso en la Academia. Tomo XVI Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4466-6929-7
202	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Academia de las Buenas Letras. Tomo XVII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
203	2023	Tirso Camacho (1870-	

		1937) Premios. Tomo XVIII. Con Manuel EnriqueGutiérrez Camacho	
204	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Biografía de Tirso Camacho. Tomo XIX Por Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
205	2023	Fitología y Dendrología en Blanca (Murcia)	978-1-4467-3821-4
206	2023	Juego de Damas Cognitivo Inglés Tomo I	978-1-4467-6681-1
207	2023	Juego de Damas Cognitivo Alemán Tomo I	978-1-4467-6650-7
208	2023	Juego de Damas Cognitivo Francés Tomo I	978-1-4467-6600-2
209	2023	Juego de Damas Cognitivo Español Tomo I	978-1-4467-6584-5
210	2023	Juego de Damas Cognitive Portugués Tomo I	978-1-4467-5340-8
211	2023	Juego de Damas Cognitivo Italiano Tomo I	978-1-4467-6465-7
212	2023	Juego de Damas Cognitivo Holandés Tomo I	978-1-4467-5320-0
213	2023	Juego de Damas Cognitivo Ruso Tomo I	ebook
214	2023	Juego de Damas Cognitivo Árabe Tomo I	ebook
215	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Muestras sin valor Tomo X	978-1-4466-4549-9
216	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. En Serio y Broma Tomo XI	978-1-4466-4633-5
217	2023	Carlos Cano y Núñez	978-1-4466-4492-8

		(1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Hojarasca - Tomo XII	
218	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. De Militar y Paisano Tomo XIII	
219	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Varios Tomo XIV	
220	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Poemas desconocidos Tomo XV	
221	2023	Carlos Cano y Cathalan Tomo XVI.	
222	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqeños. Biografías - Tomo XVII	
223	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Balart – Tomo XVIII	
224	2023	La chute d'un peuple	978-1-4467-2175-9
225	2023	La caída de un pueblo	978-1-4467-2201-5
226	2023	De val van een volk	978-1-4467-2204-6
227	2023	Der Untergang eines Volkes	978-1-4467-2169-8
228	2023	The Fall of a People	978-1-4467-2196-4
229	2023	Cognitivo polaco Volumen I	978-1-4466-6352-3
230	2023	Juego de Damas Cognitivo Holandés Tomo II	Private
231	2023	Cognitivo inglés Volumen II	978-1-4466-6289-2
232	2023	Cognitivo alemán Volumen II	
233	2023	Cognitivo francés	

		Volumen II	
234	2023	Cognitivo español Volumen II	
235	2023	Cognitivo portugués Volumen II	
236	2023	Cognitivo italiano Volumen II	
237	2023	Cognitivo ruso Volumen II	
238	2023	Cognitivo árabe Volumen II	
239	2023	Cognitivo polaco Volumen II	
240	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Crónica del pasado. Tomo I Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
241	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Poemas. Tomo II. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
242	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). El Conde de Lavapiés. Tomo III Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
243	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Sangre Azul. Tomo IV. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
244	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). El Anónimo. Tomo V Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
245	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). El	ebook

		Fin de una Leyenda. Tomo VI Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
246	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). La Modelo. Tomo VII. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	Ebook
247	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Los Pintores. Tomo VIII. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
248	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Lidia y Don Roque. Tomo IX. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
249	2023	Instantes Inmortalizados: Poemas de María de Yarmouth (c. 1862 – 1892)	
250	2024	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). La Aldea. Tomo X. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
251	2024	Antonio Molina González 2ª edición Govert Westerveld Ángel Ríos Martínez	
252	2024	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). De Telón adentro. Tomo X Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
253	2024	La Voz de Panocho, Tomo I	

254	2024	La Voz de Panocho, Tomo II	
255	2024	La Voz de Panocho, Tomo III	
256	2024	La Voz de Panocho, Tomo IV	
257	2024	La Voz de Panocho, Tomo V Miguel Rubio Arroniz Documentos	
258	2024	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Esclavos del odio. Tomo XII. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
259	2024	Cor Westerveld Deel I	Private use
260	2024	Antonio Molina González Cristianos consejos Ángel Ríos Martínez Govert Westerveld	
261	2024	La Voz de Panocho. Tomo VI. El escritor de costumbres murcianas: Diego Espinosa y Carrillo (1824-1875)	
262	2024	El antiguo nombre árabe de Blanca (Murcia).	
263	2024	La Voz de Panocho. Raíces de una Tradición: El Entierro de la Sardina en Murcia, 1851-1879. Tomo VII.	
264	2024	Expulsión y Repoblación (1610-1613). El informe del Padre Pereda. Estudio, compilación y notas de GW.	
265	2024	Expulsie en Herbevolking (1610-1613). Het verslag van	

		Pater Pereda. Studie, compilatie en notities van GW.	
266	2024	Expulsion and Repopulation (1610-1613). The Report of Father Pereda. Study, Compilation, and Notes by GW.	
267		Vertreibung und Wiederbesiedlung (1610-1613). Der Bericht von Pater Pereda. Studie, Zusammenstellung und Anmerkungen von GW.	
268		Expulsion et Répopulation (1610-1613). Le rapport du Père Pereda. Étude, compilation et notes de GW.	

Het pittoreske dorp Blanca, gelegen in het hart van het Valle de Ricote, herbergt een geschiedenis die even rijk als intrigerend is. Rond 1300 stond Blanca met zijn kasteel op gelijke voet met prominente steden zoals Alicante en Cartagena. Hoewel de tijden zijn veranderd en de rol van het dorp in de regio minder prominent is geworden, blijft het een symbolische getuige van een tijd waarin kleine gemeenschappen zelfvoorzienend en veerkrachtig waren. In het begin van de 17e eeuw telde Blanca ongeveer 1000 inwoners, een opmerkelijk aantal gezien de omvang van het dorp. Deze bewoners wisten, dankzij de vruchtbare akkers langs de rivier de Segura, volledig in hun eigen behoeften te voorzien. De rivier was niet alleen een bron van leven, maar ook een symbool van de veerkracht en de vastberadenheid van de gemeenschap. Ondanks externe invloeden die het dorp bedreigden, slaagde Blanca erin zijn kern-waarden te behouden, grotendeels dankzij de sterke onderlinge banden binnen de gemeenschap. Familierelaties speelden hierin een cruciale rol; de woorden «verwant, neef en nicht» waren niet alleen begroetingen, maar een dagelijkse herinnering aan de solidariteit die de bewoners samenhield.

Blanca's geschiedenis is een schatkamer vol lessen voor de moderne tijd. Het toont aan dat veerkracht en samenwerking essentieel zijn om te overleven in tijden van tegenspoed. Daarnaast benadrukt het hoe belangrijk het is om een eigen geschiedenis te kennen en te respecteren. Onderzoek naar het verleden onthult niet alleen hoe dorpèn zoals Blanca hebben standgehouden, maar biedt ook inzichten die kunnen helpen een meer verlichte toekomst te creëren.